

(Kisdedovodai ünnep.) Pesten Boér Ignác ur uri-utczai kisdedovó-intézetében e hó 19-ken ment véghez ez idei próbaiünnepély, nagy számú vendégek és ügybarátok jelenlétében. Ez alkalommal az illető szülők és nevelés ügybarátai ismét újabb meggyőződést szereztek Boér ur sikeres alapnevelési rendszeréről, és gyermekbaráti gyöngéd bánásmódjáról.

(Olecsó kenyér előállítására Pesten) egy nagy gőzsütőházat szándékoznak állítani. (Munka az alföldieknek) A Temes vízének szabályozási munkálatai az Ujlak és Dragsina közötti átvezetés által megkezdődtek. Sok ezer munkás jelentkezett, úgy annyira, hogy mind foglalkoztatni huzamos ideig alig lesz lehetőség. A debreczeni-nagykarolyi országút terve is készen van már, s ennek kiépítése tavaszig 2000 munkást vesz igénybe.

(A miskolci kereskedőségek.) Kikről a minap említettük, mintha a Leányvár omladékait kincskeresés végett látogatták volna meg: e hirt óda módosítják, hogy e látogatás csupán mulatságból, egyszerű magyaros kirándulás volt a szabdban, s hogy ők minden olyas babonás hittől távol állanak. Ezt már nem titokban, hanem örömmel mondjuk el. Csodáltak volna is, hogy ily mult századi balfogalmak a jelen fölvilágosodottabb korban épen a műveltebb kereskedelmi osztály ifjaiban vernének gyökereit.

(Névváltoztatás.) Preczelmyer Henrik, pesti joghallgató, vezetéknévét felsőbb engedély mellett „Pereszlényi“-re változtatta.

(Rabló-gyilkosság.) Magyar-Kanizsa közlemben, mint a „M.S.“ értesül, Pasztl Ferencz fiatal gazda tanýájára e hó 7-én éjjel 13 fegyveres paraszt tört be. A gazda a zsiványok közé lótt, mire azok az épületbe rohanna, először is a gazdát egy golyóval leterítették, azután a béreseket megköztették, a szép háziasszony fejét három helyen beütötték, s a meggyilkoltnak ösz atyját arczól üt-ven, hogy rájok ne ismerjen, szeméit bekötötték, s a szekrényben talált jelentékeny összeg pénzt s két vég vásznat magukhoz véve, három kocsin, a melyen értek, Csantavér felé elhajtottak. A szomorú eset általános részvételt költött, s a kanizsai ifjuság, ezáltal indítva, most „személy- és vagyonbátorságot védő egyletet“ szándékozik alapítani.

(Csodálatos tünény) ragadta bálmatra Szatmárt és környékét e hó 14-én. Mint az „I.T.“-nak írják, este 5 óra táján a lég megtelt füsttel és hamuval annyira, hogy a tornyokban fölverték a harangokat, a katonaság is tűz-riadót dobolt és trombitált, a város népe rémülten futkosott az utcákon, mindenki tűzvészre kiabált, de senki sem tudta megmondani, hogy hol ég. S ugyanaz történt Szatmár vidékén 10 mérföldnyire az őstörzstől s 7 mérföldnyire szélteben, minden helységben fölverték a harangokat, s miután meggyőződött a nép, hogy az ő helysége nem ég, a szomszéd falukba siettek segítségre, hol hasonló jelenetnek valának szemtanúi. A hőség ezen tünény után jelentékenyen csökkent. A csodálatos tünény okát s eredetét még senki sem felelte föl.

(Az inséggel küzdők fölségelésére) a pesti polgári kereskedelmi társulat 2000 főt szavazott meg a társulat pézstárból; azonkívül a tagok közt adakozási iver kibocsátását határozták el. Ez inség közepett mégis némi vigasztalás, hogy a nemesebbség példájával oly gyakran találkozunk.

(Adatok az inséghez.) Zentán a hivatalos őszzeírás szerint a városban lakók között, a tanyai lakosok ide nem számítva, 1050-ig menő, merőben kézimunkakereset utalt családó van, továbbá van 200 teljesen munkátelen, és a közsegélyre utalt család, valamint 400 oly család, a melyek egyelőre ugyan képesek magukat ellátni, de rövid nap alatt szintén inségre jutnak a jelen szük időben.

(Halálhíradás.) Ecsedy Sámuel, fiatal festész e hó 14-én Nagyváradon meghalt. Egyike volt ő azon elhagyott nagy tehetségeknek, kiknek száma oly nagy e hazában, s ki ha szelleméhez méltó ki-kepeztetést talál, honi festészetünknek talán büszke-kege leendett. Béke legyen hamvai fölött.

(Adakozások az inséggel küzdők fölségelésére.) Id. Pázmány Dénes közírtáseletben álló özvegye 100 főt adományozott a hevesmegyei szükölködők számára.

Nemzeti színház.

Péntek, aug. 14. „A nyolcadik pont.“ Vig. 1 felv. Ezt követte „Egy csésze théa.“ Vig. 1 felvonásban.

Szombat, aug. 15. „Rigoletto.“ Opera 4 felv. Zenéjét szerette Verdi. Ormai mint Rigoletto töle kitalható módon igyekezett.

Vasárnap, aug. 16. „Szikótt katona.“ Nép-színmű 3 szakaszban. Irta Szigligeti. Tamásy József vidéki színész „Gergely“ szerepében mint vendég lépett fel, s egyhanguságtól leszámítva, elég tetszésben részesült.

Hétfő, aug. 17. Ó Felsége születésnapja elő-estéjének megünneplésére Mercadante 4 felvonásos operája „Az eskü“ került színpa. A színház telje-sen ki volt világítva. Az előadás elején a színházi személyzet a néphymust énekelte. Közönség szép számmal.

Kedd, aug. 18. Pauline föllépteül, „A kol-dusnő.“ Rémdráma 5 felv.

Szerda, aug. 19. „Bánk bán.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerz. Erkel F. Stéger mint Bánk bán. Pauline mint Melinda.

Csütörtök, aug. 20. Az ünnep miatt a színház zárva volt.

Budai népszínház.

Aug. 14. „Dunanan apó és fia utazása.“ Operette 3 felv. Zenéjét szerette Offenbach.

Aug. 15. „Tíz leány és egy férj sem.“ Ope-rette 1 felv. Zenéjét írta Souppé. Ezt követte: „A kis ördög és a szerelmes török.“ Némajáték 1 felvonásban.

Aug. 16. „Dunanan apó és fia utazása.“ Operette 3 felv.

Aug. 17. „Tíz leány és egy férj sem.“ Ope-rette 1 felv. Ezt megelőzte: „Az utolsó eskü.“ Vig. 1 felv. Irta Scribe.

Aug. 18. „Dajka.“ Operette 1 felv. Ezt meg-előzte: „Szerlem és örökség.“ Vig. 2 felv. Irta Szigeti. Ó Felsége születésnapjának ünnepére a színház teljesen ki volt világítva s a néphymust az összes személyzet elénekelte.

Aug. 19. „Okos bolond.“ Vig. 3 felv.

Aug. 20. Az ünnep miatt nem volt előadás.

Szerkesztői mondanivaló.

6708. Décs. P. F. A fürdői level igen becses; neveli érdekét, hogy noi kéz írta. Az elhunyt fiatal költő hagyó-mányait is közölni fogjuk.

6709. Debreczen. Δ Minap magán uton küldött képviselőnk, reméljük, szives fogadtatásban részesült. Együttal azt akarjuk mondani, hogy régen nem volt már szerencsénk.

6710. Szepes-Olaszi. K. K. A magyarózó czikk telje-sen megfelel ohajtásunknak; fogadják ön legsziveseb közö-netünket, s engedje, hogy gyakorlatot töl szüleményeivel minél gyakrabban találkozhassék olvasó-közönségünk.

6711. N. Körös. Sz. S. A régebben írt baráti felhí-vésre még most sem adhatunk legvéso választ. Irodalmi vállalkozásokra most legkedvezőtlenebb idők járnak, s az országos szárazságot kiadók is érzik, annál fogva inkább csendes contemplatív életre, mint új kezdeményezésekre hajlandók.

6712. Nógrád. V. M. A budai esszjárúrdó ismerte-tését lapunk múlt felvi folyamában adtuk. Az ön által ismertettér részletek ott mind bővebben vannak elmondva. Az ottani orvos urak ügyességén pedig senki nem kétel-kedvén, a magán hála kinyilatkoztatása lefelve „hírdet-ésünk“ rovatában foglalhatna helyet. E rovat pedig kiadóhivatalunk kezelése alatt mindenkinek nyitva áll, a meg-határozott feltételek mellett.

6713. Árpád sirja mellett. S. F. Ha nekünk oly szép mesterségnél volna, mint az ön ácsmestersége: régen felhagytunk volna a czélhoz nem vezető versfaragással.

6714. Palánka. H. K. A lap innen rendesen küldetik. Másutt lesz a hiba, főképp miután, mint ön írja, kiadóhiva-talunk egyéb küldeményei ugyanazon czim alatt pontosan oda érnek. Sziveskedjék ön az illető postán utána nézni. — Az egyes tudósításokat szivesen vesszük.

6715. Bonyhád. M. V. A képek külön lenyomatait majd csak akkor fogjuk kioszkosíthatni, ha ön októberben ismét körünkben lesz. Addig reméljük, valamennyi közölsé lesz lapunkban. A névre nézve gondolkodva van.

6716. Versszétfünk a mult héten ismét hőséges volt. A számtalan ismeretlen kéz művei között alig akad-tunk egy két használhatóra — ezek annak idejében napvi-lágra is fognak bontakozni — a többiek tisztességes elta-karításban részesültek. Béke hamvaikra!

SAKKJÁTEK.

191. sz. f. — Vekerle Lászlótól (Pesten).

Chessboard diagram showing a game position. The board is labeled with letters a-h and numbers 1-8. Pieces are placed on various squares. Captions include 'Sötét.', 'Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.', and '45-ik számú játszma. (Evens-csel).'

STEINITZ és B. között Londonban. Világos a Vezér-bástyát előnyül adja. Világos (S.). Sötét (B.). Világos (S.). Sötét (B.). 1. Va3-c5 Kf4-g3A 11. Bf1-e1 Fc8-e6 2. Vc5-f2 Kg3-h2 12. d5-e6 Hf6-b8 3. Vf2-h4 13. Ff8-c5 Világosnak itt kezdődő szep terve noha nem eredeti, mégis igen meglepő. Ritka eset, hogy játékszerben ily szep végjáték jönné elő. 4. b2-b4 Fc5-b4 5. e2-e3 Fb4-a5 6. d2-d4 e5-d4 7. 0-0 Hg8-f6 8. Fc1-a3 Fa5-b6 9. Vd1-b3 d7-d5 10. e4-d5: Hc6-a5 11. Bf1-e1 Fc8-e6 12. d5-e6 Hf6-b8 13. Ff8-c5 Világosnak itt kezdődő szep terve noha nem eredeti, mégis igen meglepő. Ritka eset, hogy játékszerben ily szep végjáték jönné elő. 14. Fc4-e6 Kd7-c6 15. Hf3-e5 Kc6-b5 16. Fe6-c4 Kb5-a5 17. Fa3-b4 Ka5-a4 18. a2-b3:mat.

A 186-dik számú feladvány megfejtése. (Bayer Konrádtól) Világos. Sötét. Világos. Sötét. 1. Va3-c5 Kf4-g3A 1. tetsz. sz. 2. Vc5-f2 Kg3-h2 2. Kf1-f2 tetsz. sz. 3. Vf2-h4:mat. 3. g2-g3:mat.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. Vácson: Nicky Pál. — Pesten: Cselkó György. — Kővágó-Órson: Gold Samu. — Debreczenben: Zagya Imre. — Rimaszombaton: Roth Kálmán. — Tályán: H. Nagy L. — Bojmatkon: Weisz Fülöp. — Egerben: Tilkovszky F. — Nagy-Kikindán: Wolsinger Izidor.

Rövid értesítés. Hogy multkori feladványunk, — melyet az „Illustrated-London-News“ mint négy lépéset közlött, — három lépésre megfejthető, azt az angolok is észrevették, de az említett lap nem mondja, mikép lehetne azt a 3 lépéses mellék-megfejtéstől megszabadítani. Mi azonban, azok kedvéért, kik szerző négy lépéses matjára netalan kíváncsiak, megemlítjük, hogy ha a 7-en Sötét Bástya állana, akkor csak szerző négy lépése vezetne célhoz.

TARTALOM.

Lemény János püspök (arckép). — Bucsu Vörösberey-től. Dalmady Gy. — A szerelmes levél. Bonyháy B. — Az inség krónikája (vége). Cuthy Zs. — A gyufa vegy-tani tekintetben. — A Simor-kápolna Győrött (képpel). — R. Károly. — Szepesvár és Szepesvárja (képpel). — A csavargózsóokról (vége). Kenessey A. — Történelmi ka-lászatok. Lehoczky T. — Egyvölgy. — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Kísérletek, egyletek. — Közeledés. — Mi újság? — Nemzeti szin-ház. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő Pakh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Előfizetési feltételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Régi magyarok régi arcképei.

IX. Baró Eszterházy Pál.

Az Eszterházyak fényes nemzetsége, melyet sokan a Salamon ös nemből (genus) származtatnak, régi nemesi, de szerény köréből a XVI. század vége felé kezdett kiemelkedni, és nem telt belé egy félszázad, Magyarország legelső dynastái között foglalt helyet.

Galantai Eszterházy I. Ferencz 1584—1595-ben Pozsonyvármegyének alispánja, hitvesétől, Illésházy Tamásnak Zsófia nevű leányától, tizenhárom gyermeket nemzett, kiket vagyonszerzési igyekezete mellett ugy nevelt, hogy azoknak egyike I Miklós jeles tehetségei és szerencséje mellett az ország legfőbb méltóságára a nádorságra emeltetett. Miklósnak a nádornak legifjabb öccse, nemzékrendileg a tizenkettedik szülött, I Pál volt, kinek arcképét itt látja az olvasó, és kinek ivadéka az Eszterházyak zolyomi ágát képezi.

Eszterházy I. Pál 1590. táján született. II. Mátyás király uralkodása elején 1613-ban Gábor, Miklós és Dániel testvéreivel együtt őt is a nagyságosok rendjébe, azaz báróságra emelte. 1619-ben ő is egyike volt azoknak, kiket — mint bátyja Miklós följegyzé — a kénytelenség vitt reá, hogy Bethlen Gáborral tartsanak. Nemsokára azonban II. Ferdinánd király szilárd híve s Nógrád vára főkapitánya lett. Itt mindjárt 1626-ban lett alkalma szilárdságát és hűségét kimutatni; mert a szónyi békét megelőzőleg, melyre nézve azonban az alkudozások már megindultak, Bethlen hadai ismét sikra szálltak, sőt ezalatt augusztusban a budai basa Nógrád vára ostromához fogott. Az ostrom dühös volt, a vár erősen lövegett, noha a várkapitány Eszterházy Pál is erősen válaszolgotott és hősiesen tartotta magát; mindamellett a bástyák igen megromlottak és alig lehetett a vár megtartásához alapos remény. Pálnak bátyja, Miklós a nádor, a boszantó támadás és Nógrád ostroma végett kemény levelet írt Bethlennek, ki csakugyan a kötetend béke érdekében reá birta a budai basát, hogy Nó-

grád ostromát abba hagyva, az alól elvonuljon. Már september 29-dikén Palánkon irt levelében tudósítja Bethlen Eszterházy Miklóst, hogy Nógrád ostroma megszüntetett és hogy az nap a török tábor onnan, felszedve lövő szerszámait, Vác felé megindult.

Eszterházy Pál a szilárdul kiállott ostrom után a megrongált várat helyreigazítatá, és bástyáit megerősítette. Ennek emlékezetét a vár rövid történetével együtt egy felirat mutatá Nógrád várában egész 1771-ig,

BÁRÓ ESZTERHÁZY PÁL.

midőn a feliratos követ az akkori váci püspök gróf Eszterházy Károly, és mint váci püspök a nógrádi várnak tulajdonosa, onnan saját pápai (Veszprém vm.) uradalmába szállíttatá. A fölirat így hangzott:

Deo. O. M. Auspice. Aedificata. arx. haec. Ao. MCDLXVII. A. Turcis. capta. Ao. MDXLIV. Recuperata. Ao. MDXLIV. Rursus. a. Turcis. frustra. Oppugnata. MDCXXVI. Propugnante. et. Propugnaculum. hoc. fieri. curante. Magnif. D. Paulo. Eszterházy de Galanta. Sacrae. et R. Majestatis. hujus. loci. Supremo. Capitano. Ao. MDCXXVII.

Eszterházy Pál az 1635. évi országgyűlésen a rendek részéről a Győr és Komárom vári sáncok megvizsgálására rendelt biztosok közé nevezetett, és valószínűleg már ekkor kir. tanácsos, kamarás, Érsekújvár s a hozzá tartozó végvárok parancsnoka és altábornoka volt, mely méltóságban haláláig megmaradt.

Arcképe — mint körirata is mutatja, — 1644 évből való, mely tehát az izmos, vállas férfi életének mintegy 54 éves korában tünteti fel. Magas homloka, komoly, határozott tekintete, szabályos, kissé tömört orra felé hirtelen lefutó szemöldei voltak arczának jellegzőbb részei. Jelszava: „Sincere et fortiter“ (őszintén és bátran). Ő szerzette ágának a zolyomi birtokot, azonban e zolyomi birtokok alatt nem érthetjük Zolyom és Dobronyiva várát és tartozékait, mert ezeket bátyja Eszterházy Miklós kapta nevével Ressay Orsolyával. Igaz, hogy e két vár felé Miklós zalogba adta Liphay Imrénék, de kiváltási joggal. Lehet tehát, hogy másik felét meg Eszterházy Pál vette zalogba, mert annyi bizonyos, hogy 1633. midőn Liphay Imre végrendeletének végrehajtója volt, Pál is Zolyomban lakott, vagy csak ott időzött. Halálát Lehoczky hibásan 1641. évre teszi, de arcképének fölírata mutatja, hogy 1644-ben még élt; és valószínűleg ez évben halt is meg. Házasságra kétszer lépett, első neje Károlyi Zsuzsanna, Forgách László özvegye volt, ki 1629-ben halt meg; a második lösi Viczay Éva, ki mint özvegy 1659-ben mult ki. E két feleségétől 12 gyermeke született, kik közül Sándor nevű fia mai napig terjedő ágának lett alapítója. N. I.

Table with columns for 'Hó-és hetinap', 'Katholikus és Protestáns naptár', 'Görög-orosz naptár', 'Izraeliták naptára', and 'Hold-'. It contains a calendar for August 1863, listing days of the week, religious holidays, and moon phases.

I.

„Eredj fiam szép Erdélybe!... Szép ország az, — kincset terem. Gyilkolj, pusztíts tüzzel vassal, S úgy térj vissza kincscsel telten!“ Szólt Murza, s rabló fia Lóra pattan, tova vágat, És utána mint a villám Nyakra-főre a tatárhad.

Szegény ország! Erdélyország!!

II.

„Le a főkötővel!
Itt künn az ellen...
Asszonyok, leányok
Mindegyike bárdot,
Kardot emeljen.
Lergjen a zászló
Fenn a templomtoronyon;
Én a gyilkoló tatáron
Testvéreink gyászos sorát
Istenemre! még megtorlom!“
Igy szolt Nizet,
És szétnézett
Alig-alig egy maroknyi seregén.

Csik-Somlyónak kolostorát,
Mint egy második Kapisztrán
Csuklyás barát, — Nizet védi
Jár-ke, és parancsot osztván
Alig győz már minden embert
Elöl hátul rendre nézni.
Elöl a deákok...
És utának mindjárt
— Mint valami bérczi szikla,
Oly erősen szállt a sikra —
Ott a férfirind állt.
Hátul a székely
Asszonyok, leányok,
— Mind egy szál jó magyar vér.

III.

— „Hajh! be halvány az a csillag...
Alig-alig, hogy még csillog.
Nézd csak szolgám, — milyen véres...
Még egy kicsi lobbanása,
És aztán lefut, elvesz, semmivé lesz...
Mit jelent ez, édes szolgám?
Mit jelent ez, drága szolgám?“

„Sokat jelent... sokat jelent...
A jövőt nézd, ne a jelet!
Egy-két óra, s vége, vége,
Sirba száll én jó uramnak
Csillagfényes dícsősége: —
Az a csillag te csillagod!
Ezt jelenti, vítéz uram!
Ezt jelenti, drága uram!“

— „Hazudsz hitvány, hazudsz gyáva!
Föl vele a bitófára!
Nem az enyém, — a tied volt,
Mely az előbb oly halvány lett,
Fényvesztetten lefutott és elholt.
De fényes még az a másik
Csillag ottan fenn az égen...
S fogadom, hogy alig látszik
Holnap reggel virradóra,
Hogy hol állott Csik-Somlyónak
Dacos falva, kolostora.
Ezt jelenti... így tudom én!
És hogy másként is lehetne
Istenemre! el sem hinném.“

IV.

Mintha volna százezer dob
Ugy hallatszik át a légen...
Ütik, verik a deákok,
Tovább verik... meg sem állnak,
És csinálnak a tatárnak
Sorai közt zenebonát, szörnyű félsét
Csik-somlyói mezőségen.

„Uram fusstunk! ez a nép itt
Százézerrel jön elébed.
Hallá a doboknak pergését!
Ennyi ember!... el kell veszned...
Bemocsoklják ékes tested;
S atyád, Murza, hogy fog sirni, epekedni: —
Mentsd meg uram drága élted!“

Halvány lesz a tatár-vezér:

— „Hátha?... hátha?... no de mégis
Igaz van, bölcsen beszélt!
Nem elég-e, hogy izzadtam,
S öt ló dől el már alattam...
Ugy raboltam, úgy futottam... és népemnek
Itt hagyjam még életet is?“

Fut a tatár, fut a pogány...
Már a por is alig látszik
— Merre futott — fölvert nyomán.
— Nizet Ferencz derék ember!
Nem nyul hozzá, mégis megver
Ennyi tatárt, — hejh! pedig csak tiz dobossal...
S arcán öröm-sugár játszik.

Dobrow L.

Kirándulás a Halastóhoz és a tenger-szemhez, a szepesi Kárpátokban.

„A Halastóhoz rándulunk; nem tart velünk?“ — így szólta meg egyik ismerősöm, midőn sz. István napján a lőcsei sétatérén járkáltam. A hegyi kirándulásoknak régóta barátja levén, különben sem tudván az időt kellemesebben tölteni, pillanatnyi gondolkodás után ráálltam, — s a következő nap reggelén már vigan haladtunk a Késmárk felé vezető úton. — Társaságunk négy hölgy s hat férfiból állott. A hölgyekről csak annyit akarok megjegyezni, hogy két leány volt közöttük, a kiknek élénk derült kedélye nem kevésbé rövidíté hosszú utunkat. A mi a társaság erősebb részét illeti, ezt három jogász, egy technikus, egy gymnaziumi tanár és csekélységem képezte. A feltünőbb alak kétségkívül a tanár ur volt, hatalmas fekete szemüveggel, s hosszú bőrtokba zárt légmérvővel a hátán, mely annyival is inkább említést érdemel, minthogy a jámbor falusi népek sok fejtörsére adott alkalmat, hogy vajjon miféle „puska“ rejlik abban a sárga csőben. — Délfelé járt már az idő, midőn Késmárkra érénk, hol is mindegyikünk első kötelességének tartá, a gyomor követeléseit kielégíteni, mi megtörténvén, a csinos város főutcáján járkáltunk fel s alá, iparkodván, a híres késmárki szepék egyike vagy másika legalább pillanatnyira ragyogó szemébe nézni, mi valóban némi sikerrel is koronázottat. A város végén állnak a régi Tököllyi-féle vár romjai, melyeknek egyik része jelenleg katonai laktanyává van átalakítva. — Késmárkról az ut a középponti Kárpátok északi szélének tart, s itt, a hegyláncot megkerülvén, „Zsdjár“ felé visz. Ezen falu annyiban bir némi sajátsággal, a mennyiben legalább másfél óra kell hozzá, hogy az ember egyik végétől a másikig jusson, mint-hogy minden paraszt birtokának közepébe építette házáat. Ezentul az ut mindig rozsbább lett, némely helyeken egész darabig az uton keresztül rakott fatörzseknek kelle mennünk, mi, képzelhetni, hogy már amugy is fáradt testeinkre nézve nem épen nagy élvezet volt. Esti nyolcz óra felé Javoriná-ba érkezénk.

Képzelsen magának az olvasó rengeteg-erdő közepében egy kis falut, mely az őt környező, hajmeresztő magasságu hegyek által minden pillanatban összenyomatni látszik, s helyezze ezt a képet közvetlenül a világ végére, — úgy némi, megközelítő fogalma lesz mai éji szállásunkról. A helység egy vashámorból s a hozzá tartozó épületekből, egy erdészi lak s kocszmából áll, melyhez még egynehány kisebb házikó járul. A kocsma két szobáját szerencsénkre üresen találtuk; ezen megnyugodván, meglátogattuk a vashámort, melynél egyszersmind rudvasat nyújtó gép is létezik. Midőn vissza akarván fordulni, csodálkozásunkra az ajtó két keresztbe tett vasrudal elzárva találtuk, s mellette állott egy munkás, levett kalappal, a kinek arcából körülbelül azt olvashattuk

ki, hogy már most vagy fizetsz, vagy itt maradsz. Mi természetesen az első választók, már csak azért is, hogy a pompás „túrós haluskát“, melyet kedves utitársainknak azalatt a korszakban páratlan szakácsművészettel főztek, meg ne hagyjuk hülni. Vacsora után mindegyik nyughelyét kereste fel. Nekünk férfiaknak a padlás jutott, hol a szénába ástuk bele magunkat s jóízűen aludtunk reggelig.

Nyolcz óra lehetett, midőn utnak indultunk a halastó felé, mi gyalog, a hölgyek kocsin. Egy darabig csak jól ment a dolog; de mihelyt a sziklák közé jutottunk, a hol az ember boldognak érezhette magát, ha egyik szikláról a másikra ugrándozva, nem törte ki lábát, a kocsik hatalmas kezdének döcögni, s tartalmukat oly irgalmatlanul rázták össze, hogy a hölgyek kénytelenek voltak leszállni, s velünk szépen párosan gyalogni. Egyszerre csak, — midőn épen egy nagyobb emelkedés alján álltunk — megfordul a mi előrement utitársunk, a tanár, s kezd nekem már messziről integetni s kiáltani, hogy baj történt; a minek aztán természetesen az lett a következménye, hogy én utána rohanva, magamat tüstént a bal-eset színhelyére vezettem. Midőn oda érkezénk, a földön tömérédek összetört üvegdarabot találtam. Roszat sejtve kérdőleg pillanték a tanárra: „Tán csak nem a borunk?“ — Képzelheti magának a kegyes olvasó kétségbeesésem, midőn a szerencsétlen tanár leirhatlan levert arczifejzéssel néma „igen“ intett fejével! — Félteve t. i. borunkat az ide s tova dülöngő kocsin, átadtuk volt vezetőnknek, rábizván ezáltal a jelen körülmények között kincseink legnagyobbikát. S ime az ügyetlen leiszsa magát, megbotlik a roz soton és semmivé teszi minden örömlünket!

Nem mondhatnám, hogy épen legjobb kedvben folytattuk utunkat. Kisebb lapályon mentünk keresztül, s a rá következő dombra hallgatva ballagtunk fölfelé. De a látvány, mely innen nyílt szemecinknek, azonnal földerítő homlokainkat, elfelejteté velünk a bort, az ügyetlen vezetőt, mindent. Alattunk hosszas, sötétzöld, sima síkság terült el. Ha a fellegek nem tükrözik vissza magukat benne, nem is veszed észre, hogy víz; pedig a Halastó fekszik előtte. A néma csendet csupán örömkifakadásod s egy sajátságos, folyó vizektől származni szokott zúgás szakasztja félbe. Ha a tavat környező sziklafalakat figyelmebben nézed, egyes vízfonalakat, patakesákat láthatsz, melyek örök hőtömekekből eredvén, a kőbe vajt medrekben zuhannak a tó felé, tartalmukkal gazdagítván annak vizét. Ime, épen most hagyja el a ladik a partot, hogy egy más társaságot szállítson át, hosszú barázdában hasítván a tó kristálytisza vizét, mely magasztos nyugalmából fölverve, csak kényszerítve látszik játszani a lapátok által okozott hóféhér habbal. A nők tarka ruházata kirívó ellentétet képez a tó színéhez, s némi életet hoz a csendes tájba. — Pisztolylövés csattan el mellettünk. Egy másodpercnyi csend, — de aztán, — mintha valamennyi szelleme a hegynek kelne ki egymás ellen, ropant szikladarabokkal hajigálván maguk körül, s vad kiáltásaikkal töltvén meg a levegőt, — oly zúgás s egyes csattanásokkal fölváltott bömbölés hangzik majdnem egyszerre minden oldalról, hogy a megretten hallgató nem tudja, merre meneküljön; majd csillapul a vihar, csak egy-egy békétlen hegy-örösi morog még itt-ott, míg végre az előbbi csend ismét beáll. — Gyönyörrel léptünk közelebb a tóhoz, részint azért, hogy mellette letelepedjünk s a körül heverő száraz törpe-fenyő ágaiból tüzet rakjunk, másrészt,

hogy a tavat magát is közelebről megismerhessük. A mi első pillanatra feltűnik, az a tó vizének sajátságos színezete. Közvetlenül a part mellett a víz oly tiszta s át-látszó, hogy a fenéken levő legapróbb kavicsdarab is látható. Távlatra a víz zöldes színt vesz föl, mi annál sötétebb lesz, mentül messzebbre néz a szemlélő szeme, úgy hogy tovább bámulatos árnyalatokban hajlik át a sötét indigó-kékbe, míg a tó közepe tiszta fekete színű. A tó eléggé számos halat tartalmaz, melyek azonban felette soványak, s minduntalan a víz fölé vetik magukat, levegő után kapkodva. Meg kell gondolnunk, hogy itt, 4000 lábnyi magasságban a víz légtartalma csak csekély lehet, a halak tehát az életükre mulhatlan szükségűsége lény-mennyiség nagyobb részét a környéki légből kénytelenek szívni magukba. A par-ton fából épült kunyhó áll, melynek födelét azonban a szélvész majdnem egészen lesodorta, s így netalán vihar ellen csak elégtelen menedéket nyújt.

Rövid pihenés és egy kis gyomorerősítő bevétele után, egyik része a társaságnak, közte én is, a tó tulsó oldalán, néhány száz lábnyival magasabban fekvő tengerszem felé indult, míg a többiek a ladik visszajövetelét várták meg, azon szándékozván keresztülhaladni a tavat. Mi balfelé tartottunk; itt a tó kifolyásán átkelvén, egész hosszában folytattuk utunkat a meredek, erős parton. Mintegy óra múlva értük el a végét, s innen aztán egyenesen fölfelé kezdék mászni, fölöslegesnek tartván, a még távolabb eső ösvényt fölkeresni, a mit azonban nemsokára meg is bántunk. Haladtunkban ugyanis némelykor sziklacsoportokra találtunk, melyeket egészen meg kelle körülünk, s oly ropant mennyiségű henyefenyők közé jutánk, hogy közülök csak nagy ügyel-bajjal lehetett kivergődnünk. Valahára mégis tetejére értünk az emelkedésnek, s szemünk az előttünk fekvő tengerszemet pillanták át.

Hogy ha az ember szép, regényes tájképet lát maga előtt, elragadtatása önkénytelenül szavakban tör ki; de a meglepetés legnagyobb foka csak néma bámulatos szokott gerjeszteni. Így történt velem, midőn az első pillantást vetém a tengerszemre. Szó nélkül bámulám az előttem elterülő képet, s szemem, mintegy varázserő által oda szegezve, örömittasan szívta magába az élvezetet. Keblem összeszorult, úgy szerettem volna egyedül lenni, hogy kisirhassam magamat. — Előttünk egy óriási medence, melynek falait szédelgős magasságu, felhőkoronázta, csupasz sziklahegyek képezik; fenekén a koraluk, titokteljes tó sötétkék vize, melynek habjai szüntelen mozognván, a meredek partot locsolják, s rejtélyes susogással mesélik egymásnak ezer meg ezer esztendő történetét; amott a háttérben magas hőtömeg, a tündérek kristálypalotája, tátongó kapujának hatalmas bolthajtását felénk fordítva; jobbra ellentétül egy magános fenyő, mely évek óta daczolván a fergegető dühével, ég és víz között függve, nyomorultan teng, s melán lecsüngő ágait oly kérőleg látszik terjeszteni a sötét tó felé; — mindez oly képet varázsol élénk, melyet érezni igen, de leírni nem lehet. — Ha egy magasabb sziklára fe állított vaskereszthez lépünk, a mélyen alattunk fekvő Halastó nem tudja, merre meneküljön; majd csillapul a vihar, csak egy-egy békétlen hegy-örösi morog még itt-ott, míg végre az előbbi csend ismét beáll. — Gyönyörrel léptünk közelebb a tóhoz, részint azért, hogy mellette letelepedjünk s a körül heverő száraz törpe-fenyő ágaiból tüzet rakjunk, másrészt,

itt enyelgvén egymással, ott tündéri táncot járván oly hangokhoz, a milyeneket hárfá húrján keresztülmenő esti fuvalom szokott előidézni. Ime, a tó közepében, körülvéve a többiektől, ott leng a tündérek királynéja, hosszú hóféhér ruhában, vakító fényű korona a fején. Lám, mily méltósággal tekint körül, most minket halandókat észrevesz, csábító, de egyszersmind daemoni mosoly vonul el arcán, oly édesen integetve hiv magához. Miért? — „Hogy elnyelhesen!“ — Lassan, a szelid hullámoktól ringatva, tart most felénk, utána az egész tündérsereg, a legbájosabb csoportozatokban követvén urnóját, majd a víz alá bukván, most ismét felmerülvén, — egészen magadon ki-vül közeledel a vízhez; még egy lépés, — de mit állsz meg egyszerre? Káprázó szemed nem lát egyebet, a tó sötét vizénél, füled csupán a part felé csapkodó hullámok egyhangú neszt hallja; eltűntek a tündérek, a királyné, a bájoló zene. — A napnak csodaszép sugártörése a vizen volt az, a mi gyámoltva már is felizgatott képzelő tehetségűtől, a tüneményt idézte elő. Most ismét fellegek leplezik, s vége az egész játéknak.

A ki egyszer látta a tengerszemet s környékét, nem fog csodálkozni azon, hogy e táj számtalan népregeinek lett színhelyévé, melyeknek egyikét közölni, nem tartom érdektelennek.

Azon időben, a midőn Tököllyi uralkodók késmárki várában, vala a vidéken egy öreg juhász, a kinek csodaszép leánya volt. Szép volt, deli termetű, arca színe olyan, mint a hajnalpir, szeme ragyogása olyan, mint a szikrázó villám. Járt is utána sok dalás ifju, de mindegyiknek keze megnyerését oly föltételekhez kötö, a melyeket nem voltak képesek teljesíteni; a miért aztán nagy hirre kapott a leány az egész környék. Meghallotta ezt a fiatal Tököllyi is, s bizván erejében, egy szép napon csak ott terem az öreg juhász előtt, s cifra beszédben megkéri tőle leányát. Az öreg, megfeszítelve érezvén ugyan magát a nagy ur ajánlata által, mégis csak azzal biztatja a gróft, hogy ő gyermekét házasságra kényszeríteni nem akarja, hanem hát menjen el a gróf ur, s hozza el ama híres „kárunkulust“, a mit leánya olyan nagyon kíván, s akkor minden szó nélkül hozzá megy, s hű felesége lesz egész éltében. Vala pedig a tenger szeme mellett magas, toronyzerű köszirt, a „kárunkulus tornya“, s annak tetejére vala bitverő által megerősítve az említett kő, mely oly erős tüzzel ragyogott, hogy éjjel a messze fekvő Késmárk városa utcáit fény-nyel árasztá el. Ehhez választott tehát a gróf, midőn az öreg szavait meghallotta volna; megérkezve, leveti dolmányát, egyet köp a markába, s néhány merész ugrással felkapaszkodik a toronyra. Itt a követ átmargolja s kezd nagy erősen rázni és ingatni; de az minden erőlködése daczára, csak nem mozdul helyéről. A gróf nem jó zavarba, előveszi övéből pisztolyát, jól megtölti, neki szegezi a kőnek, elüti, — s ime a lópor ereje nagyobb a tündéri varázsnál, a kárunkulus elszakad a sziklától és belepottyan szépen a tóba. A gróf restelte ugyan a dolgot, de ha már annyit fáradozott, miért ne keresné fel a követ ott a tó fenekén is? minden tétozás nélkül utána ugrik tehát a vízbe. De alig hogy alámerül a víz színe alá, körülveszik a szebbnél szebb tündérlányok, s kezdik szorongatni, csokolgatni annyira, hogy a jámbornak az első forró-meleg csóktól ki ment az eszéből a kárunkulus és a szép juhászleány, nem is kívánczok többé vissza a felvilágra.

Sok hasonló mese van elterjedve a ten-

gerszemről, mely onnan vette nevét, hogy a néprege szerint földalatti csatornák által a keleti tengerrel függne össze. Ezen összeköttetésből származnék aztán a tó vizének folytonos mozgása, mely annyival inkább megmagyarázhatatlannak tetszik, minthogy semmi látható vízbefolyás a tóba nem észlelhető. Mélységét illetőleg azt állítják, hogy különféle vizsgálatások alkalmával fenekét soha sem bírták elérni, bármily hosszú kötelet is használtak e célra.

Csak nagy nehezen váltunk el e helytől, melyen oly ritka élvezetben részesültünk. Ezuttal a rendes ösvényen haladtunk, s a Halastóhoz érkezve, társaságunk többi tagjaival találkozánk, a kik azalatt a ladikon áthajózván a tavat, most lelkesedésüktől fölsikerentve, buzgón folytatták utjukat. Mi a tó mellé heveredtünk, s vig beszélgetés közt vártuk meg visszajövetelüket. Aztán mindnyájan beleálltam a ladikba s a két lapát segítségével iparkodtunk azt előremozdítani, mi eléggé lassan történt, mert az egyik evező-lapát nem volt jól megerősítve. De mintha a hegyi világnak minden tüneményével meg akart volna bennünket lepni az ég, vihar támadt, épen midőn a tó közepében valánk. Képzeltetni, mily féltékeny simultak össze hölgyeink, midőn a viszhang százféle változatokban adta vissza az egyes mély orgonahanghoz hasonló kitérőseit az égi háborunak. Csakhamar elvonult azonban a vihar, s körülbelül három negyed órányi evezés után szerencsén a tulsó parthoz érkezénk. Nem is kell említenem, mekkora étvágygyal fogtunk most hozzá ebédünkhöz, a melynél persze csak tökéletlenül pótolta elpusztult borunkat a különben felséges friss víz.

Öt óra felé vevénk bucsut a regényes tájtól, s nyolcz után vonultunk be ismét javorinai szállásunkba. Másnap este Lőcsére érkezénk, magunkkal vivőn a mult nap élvezeteinek kedves emlékét s azon meggyőződést, hogy a „szép“ csakis a természetben keresendő. K. T.

A gyufa

vegytani tekintetben.

(Vége)

Térjünk át már most ez előzmények után sajátképi tárgyunkra, a gyufára. Emlékezzünk meg ennél fogva azon kisérletéről, melyet az élenybe bocsátott phosphorral láttunk. Meggyőződünk arról, hogy az élenybe bocsátott phosphort csak egy kissé kell megmelegítenünk, hogy azonnal lángra lobbanjon.

És ime a kisérletet minden nap millió meg millió ember a legszebb sikerrel teszi, andkül, hogy tudná, miszerint ez a vegyszert kőrebe tartozik.

Ma már egykét krajczáron ezer gyufát vehetünk, melyeknek mindenike élénken föllobban, ha valamely érdes tárgyhoz dörzsöljük. Pedig az ily gyufa, melyet minden figyelem nélkül felhasználunk és megvetőleg elvetünk, valóban oly tárgy, mely komoly gondolkodásra ösztönöz.

Hány ezer nemzedék élt, kik a tűz előidézését a varázslat bizonyos nemének tartották. A bölcs görögöknek oly tökéletlen fogalmuk volt róla, hogy vallási költeményeikben azon mesét foglalták, hogy egy isten az égből lopott le egy szikrát s ezt adta át az embereknek, hogy tüzet élesthessenek. És az ő korban valóban izzó paraszat kellett őrizgetni, hogy bármikor tűzhöz juthassanak. A régi népek pogány templomaiban örökös lámpa égett, melynek szolgálatára külön papok rendelkeztek, nehogy elaludják. Később a kovából és aczélból álló tűzszerszámot találták föl, mely azáltal eszközölte a gyújtást, hogy az ütés következtében apró aczéldarabkák annyira megmelegsznek, hogy a fő darabtól elválván, a taplót meggyújtják.

Miután a vegytan előbbre haladt, föltalálták a gyufát és ennek föltalálója, mint azt a „Vasárnapi Újság“ kiderítette, Irinyi János hazánkfia.

Ha valaki a régi korban egy csomag gyufát bírt volna előállítani, azt talán a jámbor papok mint istenkáromlót és büvölőt máglyára kárhoztatták volna, míg másfelől a nép Isten gyánát imádtá volna. Mennyi anyagot nyújt ily kis fűcska az emberi nem szellemi haladásáról gondolkodni, és mennyire tanít az megvetni azon hiábavaló törekvést, melynél fogva némelyek az embereket ismét a régi századok tudatlanságának és együgyűségének állapotába szeretnék visszataszítani!

Ismertjük meg tehát még közelebről a gyufát.

A gyufa — mint tudjuk — egy kis fűcskából áll, melynek hegyét előbb kénbe, azután phosphorba mártották. A phosphornak az a tulajdonsága, hogy nagy hajlammal bír az élenyvel egyesülni. Ha tehát egy darabka phosphort, mely hasonlít a fehér lágú viaszhoz, a levegőre teszünk, már a közönséges levegőnek melege is elegendő, hogy a levegő élenye és phosphor közötti vegyészeti összeköttetést eszközölje. A kis phosphor darab elkezd füstölni, és fehéres ködöt kibocsátani, mely köd nem egyéb, mint phosphorsav, s ezáltal a phosphor egészen elenyészik. Sötétben azt is látjuk, hogy a phosphor ily állapotban világít és mindenki tudja, hogy ha a gyufák hegyein végighúzzuk tenyerünket, szintén oly világító köd származik, mely különös anyaggal bír. E köd is phosphorsav, vagyis a phosphornak a levegő élenyével egyesülése, melyet a meleg kézzel való dörzsölés okozta melegidézésként.

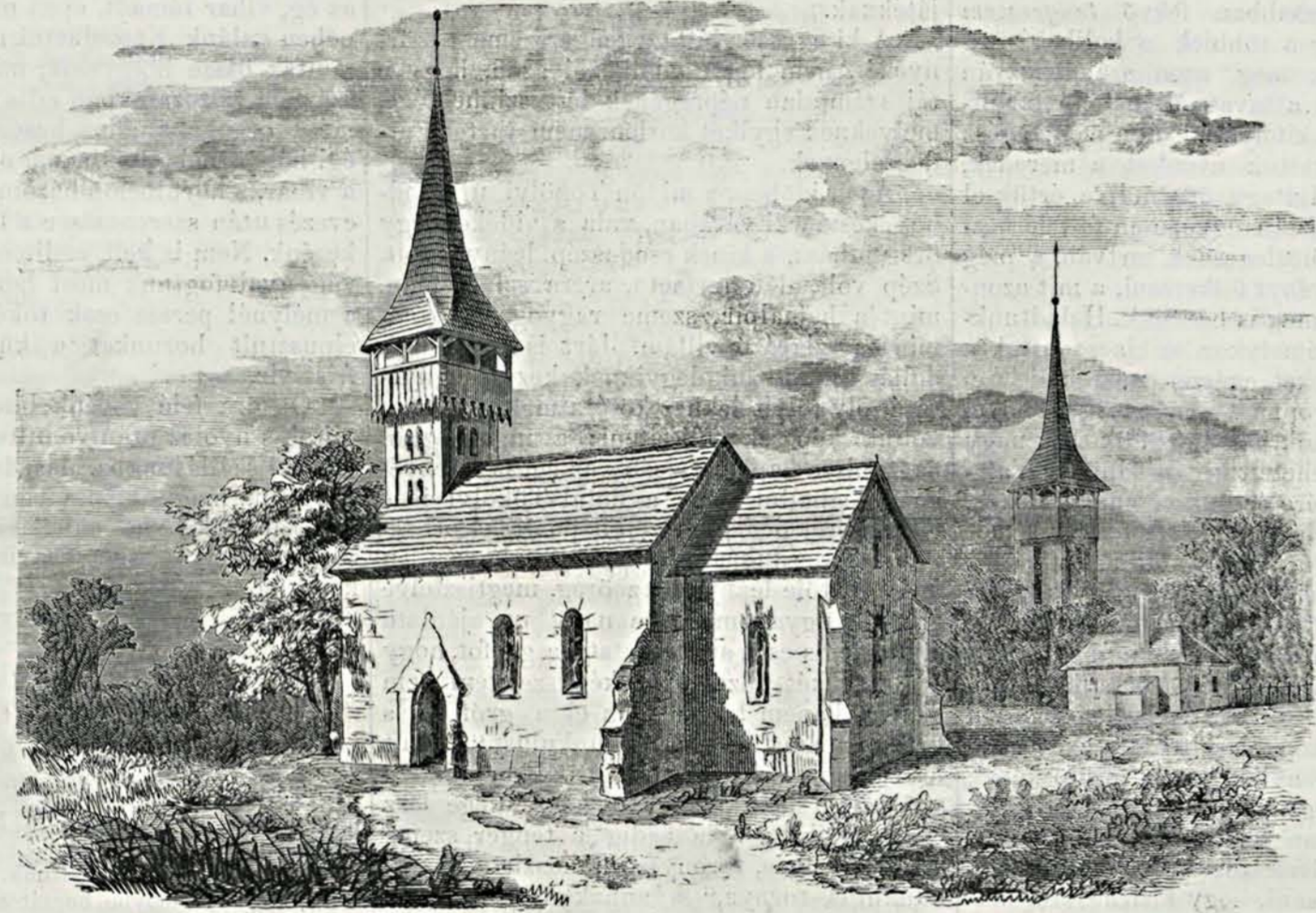
Ha pedig az ily gyufát valamely érdekes tárgyhoz dörögöljük, azáltal a meleg még inkább nagyobbodik; ez a phosphor egyesülésének a levegő élenyével még inkább kedvező, az előbb is megvége. A gyorsabb vegyészeti összeköttetés pedig mindig nagyobb meleggel van kapcsolatban s ennél fogva elegendő arra, hogy a kén tiszta meggyujtsa, vagyis hogy a kénnek a levegő élenyével való összeköttetését előidézze, mi a meleget ismét növeli. De a melegnek e foka már elegendő ismét arra, hogy a kén tiszta meggyujtsa, melytől az életműves testeknek, úgy különösen a fának is egyik alkotórésze, — a levegő élenyével egyesüljön, azaz, hogy a fa égjen.

Midőn tehát a gyufát dörzsölés által meggyujtjuk, három nevezetes vegyészeti műtétet végzünk, mint azt még részletesebben megmutatom. E három műtétet abból áll, hogy egymásután három különböző anyag egyesül a levegőben levő élenyvel, és hogy ekkép három különböző láng származik, melyek fokozatosan nagyobb meleget szűnnek.

A phosphor a dörzsölés által melegül meg, és pedig oly fokig, hogy lángolva a levegő élenyével egyesül, és ez az első láng. De e láng koránsem elegendő arra, hogy vele közönséges tárgyakat, fát stb. meggyujtsunk. A phosphor a meleg oly alacsony fokán egyesül a levegő élenyével, hogy az égő phosphort kezünkben tarthatjuk, anélkül, hogy égetne, vagy fájdalmat okozna. Ha sötétben phosphoros fűcskát húzunk végig kezünkön, látjuk, mikép ég el egy vonal phosphor testünkön, azaz: mikép egyesül a levegő élenyével, s ez legkisebb fájdalmat sem okoz. Gyakran ugylátezik, mintha már a phosphor elégett volna; pedig többnyire nem úgy van, hanem csak a felső réteg égett el; ha pedig ez phosphorsavvá változott, az éleny

nem hathatván át az alsó rétegig, az égésnek meg kell szűnie. Innen van, hogy ha ujjunkat azon helyen, hol a phosphorvonal volt, végighúzzuk s ezáltal a felső rétegből alakult phosphorsavot letöröljük, az alsó réteg ismét égni kezd és fényelni fog, mivel az akadály, melytől az éleny az alul levő phosphorhoz nem juthatott, eltávolított.

A phosphornak az élenyvel egyesülése tehát nem elég erős arra, hogy kezünket megsértesse, mert az egyesülésből csak igen csekély meleg fejlődik ki; azért nem elegendő arra sem, hogy a fát közvetlenül meggyujtsa. Minthogy azonban, mint a fennebbi kísérletben láttuk, hogy a kén is nagyon hajlandó az élenyvel egyesülni, a phosphor lángjának gyöngé melege elegendő arra, hogy a gyufa végén levő kénnel annyi meleget közöljön, mely annak összeköttetését az élenyvel előidézze. Most tehát a kén kezd el vegyészeti működését, ugyanazt, melyet látunk, midőn a kén a tiszta élenyvel telt üvegben elégettük. A phosphor a gyufán tehát csupán arra való, hogy a kén meggyujtsa. Igaz ugyan, hogy a kén is meg lehet dörzsölés által gyujtani; de ez már sokkal bajosabb, mivel ehhez a melegnek nagyobb foka kívánatván, nagyon sokáig kellene dörzsölni. Hiszen tudjuk, hogy nagyon hosszasan és erős dörzsölés folytán végre a fa is meggyul, valamint a vad emberek ez uton is élesztettek tüzet. A phosphor, mint a melynek a

A csarodai ref. templom. — (Lichoczy Gy. rajza után.)

meleg legesekebb fokára van szüksége, hogy meggyuljon, erre legalkalmasabb. De az eddig mondottakból egyuttal azt is látjuk, hogy a phosphor csak előkészítési eszköz, valamint a kén sem egyéb közvetítőnél.

Az égő phosphor nem képes a fűcska szénénnyével, a meleg azon fokát közölni, hogy az a levegő élenyével egyesülhessen. A phosphor egészen megégne, és a fűcska még sem gyulna meg. Kellett tehát oly anyagról gondoskodni, mely a fánál könnyebben gyulván, mégis oly meleget szűljön, hogy a fát kén és legény meggyujtani. Miután pedig a kén lángja sokkal melegebb a vilólónál, ez találtatott a legalkalmasabbnak e közvetítésre. Ez ugyanis a fa szénénnyét annyira megélelti, hogy meggyvén a kén, a szénénny kezd az élenyvel egyesülni, s ennél fogva a fa lobbot vet, azaz, az élenyvel együtt szénasavvá változik.

Es most kérjük az olvasót, hogy idézze vissza emlékébe mindazon kísérleteket, melyeket e cikk elején az élenyvel telt üveggel tettünk, midőn a szent, kén és phosphort egyenként megégettük. Most látjuk, hogy a kísérleteket olvasóink mindenike napokint teszi és egy-egy meggyujtott gyufával mindezen műtéteket végzi. — Ez egy példa is tanulságos a vegytan nagy horderejéről, úgy hogy annak ismeretét legközelebb minden nap foglalatosságainknál sem nélkülözhetjük.

Szeberényi L.

Csaroda.

(Bereg megyében.)

Bereg vármegyének déli sikkján, a Beregszásztól Nyiregyház felé vezető postauton fekszik Csaroda magyar helység, mely a Bajos nevű pusztával együtt 4043 holdnyi tértartalmu, lakóinak száma pedig lélekszám szerint 450, kik földmíveléssel foglalkoznak s néhány görög katolikust kivéve, mind reformatus vallást követők s illetően *anyateplommal* is bírnak, melynek rajzát mai számunk hozza. — E templom eredete bizonytalan, de kétségtelenül régi; egykori lakói a protestantizmus fejlődése alkalmával a reformatus vallást vevén fel, mint ilyenek, megtarták önrészükre a templomot is, átalakítván azt imaházzá. Bereg megye első részén a ref. vallás igen terjedt azon időben, mire nagy befolyással volt azon zsinat is, melyet a reformatusok 1552-ben Beregszászon tartottak. A helységnek első lakói ruthenek voltak s a falunak is ezek adtak nevet, elnevezvén azt a falu határában fele

ő sötét talapu mocsáros patakotól, *Csarnavodának*, mely elnevezést a magyarok később rövidebb kiejtéssel *Csarodára* változtatták át. E község az ország viszontagságos idejében nem egyszer súlyos csapást szenvedett; 1241-ben a tatárok, kik Kay-dun vezérlete alatt Marmaros és Ugocsán át bejöve, emgyéket felpredálták, e tájon egyesültek Bathu vezérrel, ki Oroszországon át a ve-

reczeki szoroson tört be hazánkba s Ung és Zemplén felé nyugatnak indítá sáskaseregét. 1657. nyarán Lubomérszky lengyel vezér Rákóczy Györgyöt, ki Lengyelországot megtámadá, megboszulandó, préda után sovárgó sereggel rontott Bereg megyébe s utközben Szent Miklós, Podhering s Rákos kastélyait, nemkülönbön Munkács, Vári, Bereg és Beregszász mezővárosokat feldulván, a köztöte levő 300-nál több helységet s ez alkalommal Csarodát is elhamvasztá. — 1661-ben török és tatárseregek portyáztak e tájon, kik a szomszéd Szabolcs megyén átjövén, s Csarodát érzékenyen érintvén, Ugocsáná vonultak s Nyaláb alatt diadalmasan megütözték a *Kemény János* vezérlete alatt álló Leopold császári seregével. Most a béke korszakában, arany kalászzsal jutalmazná a barna föld szorgalmas mívelőjét, ha az Isten átkaként hazánkra nehezedő aszály e vidéknek reményeit is le nem szállította volna. — Csarodának birtokosai a régi és híres Lónyay, gr. Teleki, Bay s más családok.

Lichoczy Tivadar.

A jankováci vizesés.

(Szlavóniai kép.)

Mult évben közöltük e lapok hasábjain Szlavonia ismertetését; szíves olvasóink tán még emlékeznek, hogy ott különösen kiemeltük a Csernagóra hegység azon pontját, mely a szenkovezei pusztáról tekintve, terraszos emelkedéseivel felséges látványt nyújt a szemlélőnek. Most alkalmunk van e terraszok legmagasbikára vonni figyelmünket, hol a különféle nevezetességeiről Szlavóniában híres *Jankovác* fekszik, halastavaival, mulatóházaival, vizesésével s egy barlangi serral az oromban, a hegy legmagasb csucsán, s a sir fölött roppant vaskeresztjével. Mindez oly érdekes kép, melyről írni is gyönyör, olvasni talán nem leend érdektelen.

A prebiri Jankovics családot, melynek tagjai Magyar- és Szlavón-országban egyaránt tisztelt és szeretett urak, igen jellemzi az, hogy — mint ezt gyakran volt alkalmunk hallani és látni — mindegyikének van oly nemes vonás lelkében, oly eredeti typos, melyről mindenki rájuk ismer. Így volt különösen *Jankovics József* kamarásnak a vizekbeni gyönyörködés főjellemvonása. Ez agg fúur 1861. őszén hagyta el e világot 84 éves korában, s mi, kiknek szerencsénk volt ez eredeti embert vucsini ősi fészkeben is ismerhetni, bátran elmondhatjuk róla, hogy egy genialis költő tollára volna érdemes élet-rajza. Neki a természet s annak viz-szépségei voltak egyedüli élvezete, s gyakran nevezé magát *vizembernek*. Therezováci lakását későbbi éveiben elhagyva, a vucsini uradalomba, e vadregényes birtokába vonult, hol egy omladék regényes tövében, mindenfelől bérczektől környezve, vizpálatájába vonult s itt élte le végnapjait is. E kastély egészen vizesövekkel volt felszerelve, úgy, hogy akárhol csapra tette az ember kezét s a legüdebb hegyi viz buggant elő; parkjába a szomszéd magasokról óriási vascsöveknek vezette le a vizet, s ott egy nagyszerű, mondhatni páratlan szökőkút szórta vizét 15 ölnyi magasba, emberderéknyi vastagon ömlesztvén ki szivárványos sugarait. Az öreg ur gyakran órákig elnézte szökőkútját.

De ő nem elégedett meg ennyivel, s vagonát örömmel használta fel arra, hogy a természet szépségeit kifejtse. Vucsintól délre másfélórányira van a *drenováci völgy*, melynek közepén a vad Rieka (hegyi patak) zuhog a Csernagóra magasáról le egészen a faluba; e völgy tetején meredek sziklafal zárja el az utat, melynek fokáról egy ölnyi szélesen zuhog le a viz m. e. 12 ölnyi magasból egy sziklatömegre s ezen millió tajtékot turva, ismét m. e. 3-4 ölnyi mélyre esik, csodás ködöt terjesztve maga körül vizrészekből, melyek ezer meg ezer színvagyületben csillámlanak a napsugarak fényében. E

vizesés, mely utazók állításakint mind magassága, mind terjedelmére nézve a monarchiában páratlan, szintén az agg Jankovics eszméje volt. Mert a Rieka eredeti útja a képkön látható hid jobb végén látszó zuhatag felé volna, miután a völgy erre kanyarodik fel egy szűk nyílásban a Csernagóra tetejére. De Jankovics József lelkében érzé a gyönyört, melyet e páratlan szép jelenet elő fog varázsolni, s tervét kivitte, a mint előadandjuk.

A képkön látható sziklafal tetejére érve, vadregényes kép tűnik a szembe; kertez, hosszú négyszögben oldalfalakkal, de a melyek a felhőkig érnek; óriási terem az éggel mint boltzattal, a természet szentegyháza, melyben az orgonaszót Isten angyalainak éneke képezi, egy új völgy a hegy tetején, északra és délre Csernagóra legmagasb csucsaitól környezve. A Rieka a négyszög

Jankováci vizesés.

déli sarkában fakad, egy óriási szirttömeg köszál alatt, sűrű cserbokok közt. Itt ittam a legjobb vizet életemben. A forrás oly bő, hogy 20 ölnyre már patakka válik. Jankovics tehát e patak segélyével fenn e sziklakertben halastavakat alkotott, kedvenc pisztrángjai számára. Mondják, hogy legnagyobb gyönyöre volt a köpárkányok valamelyikéről órahosszat horgászni pisztrángokat. Az alsó medenczéből a mint a víz kifolyása van, csatornát készítettett tekervényesen, sziklák közé rejtve egész azon pontig, honnan a víz azután a mélységbe zuhog le, képezve ama vizesést, mely képkön is látható. E csatorna körül vadgesztenyefákat ültetett, mulatóházakat állítottott oly kényelemmel, mely a költői gyönyöröket az emberiekkel összeköté, valóban római modorban. — Azonban most még hátra volt a legfőbb — a mikénti feljutás e tetőre? E

vége roppant költséggel a drenováci völgyön végig utat készítettett mely felkanyarog egészen a vizesés pontjáig; itt a völgyet áthidalattá, s az utat balra kanyarítva, sziklák rombolásával, a vizesés előtt veretett el és fel tovább egész a sziklakert magasságáig. Ezt azután, midőn minden készen volt, elkeresztelte — *Jankovácznak*.

Azonban jöttek az évek, és az agg fúur mindig ritkábban tekinthette meg kedvenc helyét. S most mit tett? koronkint egybehivatá a környékbeli urakat, s drenováci kastélyában megvendégelé, napokig mulattatá, csak hogy az ő kedves Jankovácza minél többen megézhessék. Öröme azután határtalan volt, midőn elmondák neki, ki mit irt be Jankovácson az albumba, s mint mulattak vendégei. Rövid szlavóniai tartózkodásom alatt három ily hegyi kirándulásban vettem részt. Az ily kirándulásokban messzevidékekről jönnek résztvenni nők és férfiak, s a legregényesebb napokat élvezik, mit csak ember — ha van szelme — élvezhet. Egy ily kiránduláskor történt, hogy egy gyöngéd lelkű és gyöngé idegzetű hölgyre oly benyomást tett a vizesési látvány, hogy ott álló helyében, csodálkozása közepett ájulva rogyott össze.

Es ismét jöttek az évek, s a vízember már nem vitetheté magát fel Jankovácra. Ekkormegparancsolta, hogy azon köszálba, mely alatt a forrás fakad, barlangot ássanak, az *ő sirját*. Ott akar ő fektüdni a villámokhoz és kedves vizeihez közel, a természet szűz öleiben, melynek leg-hivebb gyermeke volt. Sokan bizarrnak tarták ezt, valamint egész jellemét; de én, s meg vagyok győződve, mindenki, kiben fogékonyág van a szép iránt, ezt igen természetesen találjuk. A ki teljes életében annyira csüggött a természetben, az halála mély álmát is ott akarja végezni.

Es úgy lön. A granitüreg elkészült. Lépcsőkön lehetett oda feljutni, nyilása északnak van fordítva. Es jöttek a napok, s a vízember igen kívánczolt fel Jankovácra.

Ott volt ágyánál Jankovics László, kedves unokaöccse, Somogy megye alk. főispánja.

Megigérteté vele, hogy testét Jankovácra vitesse.

Az ígérté megtörtént, s az agg a legboldogabb kedélylyel vett bucsut e világtól, azon tudattal, hogy nem marad a sötét kriptában a föld alatt.

Es ő ott aluszsa örök álmát a bércz-oromban.

A köszáli tetőt roppant vaskereszt díszíti, melyet Jankovics László tetetett oda fel.

Ez a szlavóniai Jankovác eredete s története.

Válkai Imre.

TÁRHÁZ.

Mi jövedelmez még a legszárazabb években is?

A rendkívül szárazságnak szomorú következményei voltak az idén hazánkban. Magyarország, mely világszerte híressé vált termékenysége által, ma inséggel küzd az elemi csapások ritka és makacs szövetkezése alatt. Miglen egy egész sorozata a száraz éveknek megakadályozta volna a nagyobb kiszáradást meggyújtását: ránk nehezült végre mint vészterhes fergeteg az 1863-ik év, a föld termékenységet szárazsága mennyköveivel lesújtva, és megsemmisítvén egyes terjedt vidéket, hol a marhavész, hol a nyári fagy, hol a jégeső vagy a tűzvésznek pusztító villámaival.

Magyarországon eltűnt az idén a rétek tápláló füve és virágainak zománca; el az aranyban hullámzó kalászköcsög tengerre: és inség és nyomor foglalta el a kopár avarokká változott szomorú telkeket, mert a növényzet azon gyengébb nemei, melyek az anyaföld felszínének emlíből szokták szivni táplálékukat, elszáradtak. Elasztak lassan lassan a táplálék bőségének e szokott forrásaival együtt.

Ugyátszik, mint ha a növényzetnek azon gyöngéd része, mely csekély gyökérzetével csak a föld felületébe kapaszkodik, — ugyátszik, mondó mintha Flóra és Ceres ezen kedvelteit kevéssé a föld, mint az egek édes gyermekei volna, mivel rögtön elhalnak, ha harmat és eső képében felülről ki nem adják az áldást rájuk. A föld pedig a fogadott gyermekeit sorsukra bocsátja ilyenkor, mivel hogy csak szállást tartozik nekik adni felületén! Hisz vannak neki is saját édes gyermekei; nem csoda ha inkább azoknak fenntartásáról és táplálkozásáról gondoskodik: és ezen édes gyermekei a *bokrok és fák*.

Ezeket már jobban öleli szívéhez, kitarja nekik keblének mélyeit, befogadja gyökereiket testének belsejébe, és táplálja őket szívének vérevel. A titkos ér, a föld méhében dagadozó és folydogáló csermely és annak gőze tartja fenn a föld ezen édes gyermekei létét és életét még akkor is épségben, mikor az ég adta harmat és termékenyítő eső valahogy tovább kimarad.

Ha valami, hát a mostani száraz és mostoha évek alkalmasak arra, hogy a gazdával a fás növények fontosságát és becstét megismertessék. Igaz ugyan, hogy száraz évek a fa és szőlőültetvényekből is kiragadják a dézsmát, és hogy leginkább friss iltetvényekben temérdek kárt tesznek: de ritkaság mégis az, hogy valamely megerősödött fát vagy szőlőtöket kiöljenek. Vannak gazdák, sőt hála Istennek számos vidék is a hazában, a hol ennek kellő felfogása és elismerése már is terjedt szőlő- és gyümölcs-ültetvényeket léptetett életbe, és a hol, és a kiknél a buzdítás helyén sem volna: de minthogy mégis többen lehetnek, a kik ezekre nézve hibás vagy ingatag lehetnek bírnak, legyen szabad, akár ott, a hol szükség van rá, buzdításépp felállni, akár a következő adatokból vigaszt nyújtani a csüggedező gazdáknak — legyen szabad, mondó, röviden a gazdaságosságát arra figyelmeztetni, hogy ép akkor, a midőn a szárazság uralkodik, nemcsak hogy a bormérés kitűnő és jövedelmező szokott lenni, mint p. o. 1811, 1822, 1834-ben stb., hanem hogy a gyümölcs-stermés is meglehetősen és jövedelmező szokott lenni, mi annál is inkább akkor is tetemes haszonnal jár, a midőn a többi élelmi szerekben szükségű években a gyümölcs értéke és ára azon mértékben növekszik, a mely mértékben a többi élelmi szerek ára felzökken.

De ha ez már a hazai szállítási módok kezdeményes állapotában úgy volt, mikor még a szükségű vidékek a bővelkedők áldásának hasznát nem vehették elzártáguk miatt — akkor annál inkább is nyer a gyümölcs értéke a mostani tökéletesebb szállítási eszközök mellett, melyek alatt Bécs, Prága, vagy akár Varsó is sokkal közelebb esik hozzánk, mint valamikor esett Debreczen Pestre.

Azon alföldi vidékek közt, melyek a gyümölcs-tenyésztés értékét és fontosságát már régóta kellemeg méltányolni tudják, kiűnnek a többi közt: Kőrös, Kecskemét, Szeged, stb. és rólók e szűk világban vizsgálatilag hozható fel, hogy szép nyári gyümölcsök, s leginkább kajsi barackok szinte mesés áron elkeltek, és Bécs s Prága piacai számára nagy mennyiségben össze is vásároltatott, mi bizonyosan tenyészők nagy vizsgálatásával járt; kik különben kalászköcsög terményekben kevés vizsgálatni valót találtak az idén.

Nem merem ugyan állítani, hogy a gyümölcsnek valamennyi neme bárhol is kivétel nélkül egyformán diszlenék, de azt igenis bátran állítom meggyőződésem és tapasztalásom alapján, hogy alig van vidék e hazában, a hol a gyümölcsnek legalább is egyik vagy másik neme, vagy faja nem diszlenék, s így haszonnal nem volna tenyészhető; valamint hogy azt is bátran merem állítani, hogy alig van vidék e hazában, a hol a szegény kárvalott földműves szivesen nem vette volna, ha a kecskeméti módjára egy-egy kajsi barack fája után 7—8 ftal pótolhatta volna azon veszteségét, melyet elesége természetében szenvedett. Gyümölcsfákat tehát minden áron, ha ily száraz és szűk gabona termései években vigaszt, jövedelmet és veszteségeink némi kárpótlására akarunk számítani!

Az ideai szűk esztendő kézzel foghatólag bizonyította be, hogy a gyümölcs-tenyésztés koránsem csak holmi dilettansok mulatságának tárgya, koránsem csak kedves pepecseléssel járó időtöltés, hanem a gazdaságnak egyik jelentékeny ága, mely még akkor is ellátja szép jövedelmi forrással és egészségesebb tápanyaggal gazdáját, midőn a többi főnászínlegesen gyökerező terményeket egy rövid nyár szárazsága végkép kipusztítja. Hogy Csehország nagyobb birtokain rendszeren a gyümölcs-tenyésztés átlagosan évenként 6—10,000 ftnyi tiszta jövedelmet hoz és mindlunk rendszeren csak a nagyobb gazda lenésében részesül; annak oka nem a gyümölcs-tenyésztés csekély haszna és fontosságában keresendő, azt — ha nemis mondom, magától meg fogja érteni a gondolkodó szives olvasó.

Azon növények közt, mik mélyebbre bocsátván le gyökereiket és a szárazságot jobban eltűrik, sőt bizonyos mértékig azt meg is kívánják, főszerepet játszik a szőlő is, Magyarország egyik legnagyobb kincse. És ime, nemde a szőlő és annak termése ismét az, mely vigaszt és jövedelmet nyújt még akkor is, midőn a többi természetieink végkép kialsznak! A tapasztalás azt mutatja, hogy ép azon évjáratok tűnnek ki borban, melyek szőne és a tavasziak dolgában nem igen kedves emlékeztetik. Elég ugyan a panasza, hogy az idén a szőlő — habár ugyan a termése — nagyon soványnak mutatkozik, de ki nem emlékszik rá, hogy 1834-ben ugyanazt a panaszt szintúgy hallottuk mindenfelől, s későbbben még sem volt elég a hordó, sőt még vermekbe is szűrték a bort.

Kitetszik ekeknél fogva a fenebűkből, hogy a gyümölcs-tenyésztés és szőlőművelés még akkor is ad jövedelmet, midőn rendkívül száraz években a takarmány-, s gabona-tenyésztés végkép cserben hagyják a gazdát.

Amde ha bármibe szülsz is bele — ha azt haszonnal akarjuk üzni, — arra megkívánatik még az is, hogy hozzá gyakorlatilag és tudományosan értsünk, különben vége az áldásnak, vége a jövedelemnek, melyet belőle várunk!

Tíz éve már, hogy dr. *Entz Ferencz* Pesten egy haszon-kereséseket és vinczelléreképt képző gyakorlati tanintézetet léptetett életbe. Épen 100 fiatal ember hagyta el eddig ezen intézetet a hazai gyümölcs- és szőlőtenyésztés tagadhatatlan hasznára és elterjesztésére a hazában. A fiatal ember, vagy az, a ki őt taníttatni akar, fizet évenként átlagosan 84 fót az ifjú minden ellátásáért és tanításáért és biztosít neki a három évi gyakorlati tanfolyam után, evvel tisztességes jövedelmét. Ez intézetet átvette most egy pár éve a „*Magyar Gazdasági Egyesület*“ és a kik a felvétel részletes feltételeivel meg akarnának ismerkedni, forduljanak bármilyen levelekben igazgatójához, ezen cím alatt: „*Dr. Entz Ferencznek Budán.*“

Történelmi kalászatok.

Irta *Lehoczky Tivadár.*

(Folytatás.)

XXXI. A Kurucz hadseregről.

Az 1703—1711-ki úgynevezett kurucz hadjáratban, mily módon gyűjtötték a felkeltek seregeiket s miként szereltek azokat fel a vezéreik, bőven kiteszik alább látható írából, mely szírint a késedelmező megyékbe küldött úgynevezett „*Executorok*“ itt-ott elég szigorú gyakorlatok s addig unszolták a megyék közönségét, míg az elléjök szabott pontokat híven nem teljesítették. A fenmaradt, Ugcossamegyéhez intézett egyik Utasítás hű másolatban következő:

„*Puncta Inclyto Cottui Ugcosseni proponenda et per Inclytum Cottum Effectuanda: Et 1-o quidem: Vényn az Melt. ur Oberster Palloccsy György Uram ő Nga újabb Ordret az Annectált*

Kegelmes urunk ő Nga kemény parancsolattalval (kit is a Tek. Ns. Vgyének pro communicatione transmittaltam), melyből világosan a T. Ns Vgye megh láthatta, hogy az kiván 56 Katona nem az Nemességre, avagy Dominiurnra, hanem az T. N. Vgyére van limitálva, azért ebben Reparitiót az T. N. Vgye nem tehet, hanem subdividálván akár honnót teljék ki, csak kell állítani, addigh pedig újabb kemény *Executio az Ns Vgye böcsülletes Tisztein imponlatni fogh. 2-do. Az Ns. Vgye megjött követyvei által az T. Ns vgye búvön megértheti, hogy sem az hosszú *Karabély*, sem az Mundér in complanationem nem vétetődött, hanem quo citius effectualni kell, azért sietve tegyen olyan dispositiót, hogy mennd hamarab kezemhez Véhessen, ugy az Pár puskárl és kardárl, hogy egy forma levén mind az Kard, pár Puska és hosszú karabély is lenne egyszersmind mind az 56 katonáét és peropiálván kioszthatnám, addig is mind Ispán uramról s több Ns. Vgye Tiszteiről az Executio nem tollaltatik, hanem az kinek nincsen is finita congregatio I. Cottus imponlatni fog. Az kikk pár puskájok s Kargyok jó ván, az meg maradtat.*

3-o *Mundér Zöld dolmány, Kék nadrágh, fekete Csizma, fekete Süveg, Kék tarsoly, azon az Országh Czimere, Kék lodingh, jó posztóból való, ezt is mind egy csomóban felkészítvén és kezemhez szolgálatván, hogy meghlevén az kívánt 56 katoná Simul et semel kioszthassam, és az mely köntöst eddigh adot az már jelenlevő katonaságnak az T. Ns Vgye vissza adathassam az T. N. Vgye tagjainak.*

4-o Mivel már Isten kegyelmességéből 2 hónap eltelik, ugymint Julius és Aug. és a Na Vgyere limitaltott egy companiabeli Prima Plana inexistente vagyon, azért az Tek. N. Vgye az említett Prima Plana fizetéssel kezemhez küldgye 2 nap alatt az kívánt 7-beri és 8-beri és 9-beri fizetését is olyan Heljen tarcsa, hogy simul et semel az mikor kívántatni fogh peropiálhassam. Depreritis vero ut praemisum est imediate exolvallya az Tek. Ns Vgye.

5-o Minthogy az már fel állított katoná effrenis, azért irántok ez obszervaltassék migh completo Nro mind az 56 nem effectualiték, hogy azon T. N. Vgye böcsülletes Tagjai az kik fellállítottak az katonaságot, az lovak magok gongya viselésé alá vegyék, jól procuravall őket, és az katonát illendő képpen tarcsák, ugy hogy az lovak el ne romolyanak, másként vagy az katoná elrontya a kógyei el cseréli, tehát efféle állapotban ha mi kár követi az T. N. Vgye becsületes tagjait, magokki tulajdonitassék, mert egyáltalában reggel tempore exitus meghmustrálván az katonaságot, az roz 10 nem fog acceptálatni, ugy az lovon levő roz szerszám.

6-o Az mely katonát hova és mikor fogok expedialni, arról leszen commissiója, másként csak szomszéd faluban is lóháton be bocsátassék, hogy annyival is inkább mind az ló ugy az lóra való szerszám ne romolyon.

Mellyekről pro directione sui alázatossan a tek. Ns. vgyét praesentibus scripto tenus akarám informálni, kikkel sietve admaturállyon submissi intimatumok, addig is penigh az kemény executio nem foghat T. N. Vgym csesálni. Datum *Fancsika*, 20 aug. 1705. Az tek. Ns. Vgyének Executor alázatos szolgálja: Capitány Csaba Sigmund.“

Egyveleg.

** (*Elpusztult város.*) A Philippini szigetek egyik gyönyörű városa, *Manilla*, romban hever. Jun. 3-án esti nyolcz óraker, körülötte tűz tört ki a földből; ezt rövid idő múlva alig egy perozig tartó földrengés követte, mely azonban oly viharos volt, hogy az egész város romokba dőlt. Az egyetlen templom, mely a balesetben sértetlen maradt, a sz. Agoston egyháza, melynek az 1645-diki borzasztó földrengés sem ártott. A többi templomok, paloták, nyilvános és magánépületek egészen szét vannak rombolva. A halottak számát ezernél többre teszik, a sebesülteket néhány ezerre. A város most egészen elhagyott, a ki tehette, megmenekült. E földrengés a legborzasztóbb volt, mely 1645 óta a Philippinákat érte. Mielőtt kitört, kénszerű szag terjedt el, s tőpza döbörgés hangzott, mintha gőzmozdony közelednék. A láng, mely a várost körülvette, a tenger részéről emelkedett fel, mig egy másik lángugár a szárazföldről feltörve, a vizen át lebegett, a hajókat két-három láb magasnyira dobta fel, a partokat pedig két lábnyira lesüllyeszté.

Egyház és iskola.

** (*Magyarország bibornok primása*) a nagy-szombati kisedővő-intézet fővédnökségét elfogadván, ez intézet javára 1000 ft. értékű azonnal kamatozó tőkét adományozott.

** (*Szent-István királyunk ünnepe*) nemcsak a két magyar hazában mindenütt, hanem még Bécsben is fényesen ünnepelték meg. E tekintetben, széles e hazában csak a jelen erdélyi országgyűlés székhelye, *Nagy-Szeben* képezett kivételt. Mint a „*Sürgöny*“-nek írják, az ottani kath. templomban tartott isteni tiszteleten, az országgyűlés, — noha ültét nem tartott, — sem testületileg, sem legalább elnöke által nem volt képviselve. A városnak is egészen hétköznapi szíze volt, a boltok nyitva voltak, a piacoz folyt a vásár, mintha nem is lettek volna sz. István koronája alá tartozó országban; pedig ott a törvényhozó-térben csak kevés nappal azelőtt hirdették fellengező szavakban, hogy Erdély a magyar koronának egyik kiegészítő része. Erdélyben különben nincs magyar vagy székegy falu, melyben e nemzeti ünnepet még a protestansok is meg ne ülnek.

** (*A szabadkai protestánsok.*) — mindössze is alig 50—60 család, — *fők-egyház*at alapították, s első istentiszteletüket e hó 16-kán tartották, mely alkalommal egyházi beszédet a kis-kunhalasi ref. lelkész, *Szilády Áron* mondott.

** (*Az aszódí prot. algymnazium*) — mely 1848-ig fennállott, — egyelőre 3 osztálylyal, a jövő szeptemberben újra megnyílik.

— (*A sárosmezei iskolák*). Páll Endre, zemplén-sárosi ev. esperes urtól a következő felvilágosító sorokat vesszük: Lehető elferdítések kikerülése tekintetéből, hivatva érzem magamat a Vasvári Ujság 31-ik számában közölt, azon mostárnyú cikkkel „*Jobb későn mint soha*“ szemközt, nem másért, csak némi igazításul felszólalni. Alólirt, a ki az egész sárosi egyházmegyében főtiszt. superintendens Máday Károly ur oldala mellől el nem távozott, de hivatalos teendőit figyelemmel kísérte, az igazság nevében és alapján nyilatkozom: hogy sárosi iskoláinkban eddig is önként és szabadon tanítottak a magyar nyelv, ezenul is, a nép kivánásá szerint nagyobb mérvűre fog taníttatni. Továbbá találkoztak egyes egyházak, hol a magyar isteni tisztelet tartásának szükségé felmerült és ennél fogva a Canon. Visitatio által elhatározottat.

** (*A bukaresti magyar ref. iskola*) növendékei közt, — mint az „*Arad*“-nak írják, — a hivatalosan kinevezett főgondnok osztotta ki az idei vizsga alkalmasul tizenegy növendéknek az előjáróság által vásárolt magyar és román könyveket, s meglező szavakkal lelkőkre kötötte nemzetiségük hű meglődsét, s összekötötésbe fog lépni az ország különböző vidékein alakulandó női segély-biztosítványokkal, s azon lesz, hogy Magyarország hölgyei társulati munkásság által igyekezzenek segítyt gyűjteni a szűkölködők számára. E központi bizottság gr. *Zichy Pál* Ferencné és *Damjanich János*né elnökele alatt 25 ismert honleányból meg is alakult, — *Jótékonyseg*ot gyakorolni, a nöknél senki sincs jobban hivatva; azért örömmel üdvözöljük e föllépést, s bizton reméljük, hogy a fölhívás, hazánk leányai közt nem marad kiáltó szó a pusztában.

** (*A budai jótékony segély*) a mult évben 10,759 fót fordított jótékony célokra. Az egyletnek 60,000 ftnyi tőkéből, s 70,000 ft. értékű 4 házból álló vagyona van.

hatnók, de úgy hiszszük, egy kis dilettans okosdással is czélt érünk. Először is, a mi azt az 500 sipot illeti! Az esztergomi nagy orgonában körülbelül 12 pedális változat levén 24 billentyűvel, ez csak egyesével is 288 sipot ad; a kére való 36 változat pedig 52 billentyűvel, mindegyiket szintén csak egy sippal véve, 1872 sipot tartalmaz. A sipok tehát a legcsekélyebb számításal is 2160 számra emelkednek, pedig alkalmasint több, valószínűleg 2500 lesz a sipok összes száma. S eszerint a fentebbi „500 sip“ nagy tévedésben alapszik. — Hasonlóképen áll a dolog az orgona árárt illetőleg! Mert vegyünk fel minden változatért 200 forintot (a mi ily nagyszerű műnél nem épen túlságos ár), ez az említett 48 változat után 9600 fót eredményez, s valószínűleg ennél is többre fog kerülni, ugy hogy a fennkített 1500 ftnál az elején alkalmasint kimaradt az 1 szám, s igazabban aligha nem 11,500 ft-nak kell ott állania. Múltán lehet csodálkozni, hogy ily hamis adatok miképp maradhattak eddig is hiteles czáfolat nélkül.

** (*A marhavész pusztításáról*) hazánkban következő újabb adatok merültek föl. A magyarországi marhavész kezdete óta 35 megyében 444 vészhelyen 273,169 darab marha közt 63,977-et támadott meg, melyből 22,222 meggyógyult, 39,231 elesett, 2388 agyonvertett, 134 további ápolás alatt maradt; e szerint az összes veszteség 41,621 darab.

Könyvtételek, egyletek.

** (*A magyar orvosok és természetvizsgálók*) ez évben tartandó gyűlésének elnöksége a gyűlés-szereszté szaknak ideiglenes s előkészítő vezetőjét *Jármay Gusztáv* gyógyszerészre bízta, ki is a tisztelt gyógyszerész urat minél számosabb megjelenésre szólítja föl, és egyszersmind kéri a szaktudósokat, hogy tudományos értekezéseikkel a szakot kellőleg képviselni igyekezzenek, s ezen értekezéseket és netalán bemutatandó tárgyaikat hozzá az előleges intézkedések végett beküldeni sziveskedjenek.

** (*A magyar gazdaszónyok egyesülete*.) nem részvételt az alföldi szűkölködők iránt, elhatározta, hogy az inség által sújtottak fölségelésére testületileg működök közre. Terv kidolgozására már előbb bizottságot nevezett ki, mely bizottság a f. hó 24-én tartott választmányi gyűlésen jelentését beadta. Az ajánlott terv elfogadtván, határozatba ment, hogy a magyar gazdaszónyok egyesülete felhívást fog intézni Magyarország hölgyeire, melyben őket közremunkálásra kéri föl; továbbá Pesten, a központban, saját kebeléből, állandó központi női *inségszolgálat* bizottságot nevez ki, mely legközelebb Pesten kezdeni meg működését, s összekötötésbe fog lépni az ország különböző vidékein alakulandó női segély-biztosítványokkal, s azon lesz, hogy Magyarország hölgyei társulati munkásság által igyekezzenek segítyt gyűjteni a szűkölködők számára. E központi bizottság gr. *Zichy Pál* Ferencné és *Damjanich János*né elnökele alatt 25 ismert honleányból meg is alakult, — *Jótékonyseg*ot gyakorolni, a nöknél senki sincs jobban hivatva; azért örömmel üdvözöljük e föllépést, s bizton reméljük, hogy a fölhívás, hazánk leányai közt nem marad kiáltó szó a pusztában.

** (*A budai jótékony segély*) a mult évben 10,759 fót fordított jótékony célokra. Az egyletnek 60,000 ftnyi tőkéből, s 70,000 ft. értékű 4 házból álló vagyona van.

Balesetek, elemi csapások.

— (*Villámcsapás, tűzvész és babonáság.*) Zemplémegegyéből, *Terebesről* aug. 20-ról írják: Mezővárosunkban tegnap azaz: f. hó 19-én esti 5—6 óra közt, nagy szél és kevés eső után a villám az a fűtőszobán fekvő házba becsapott és azt azonnal meggyújtotta. Az égés elősegítettvén a szél által, rövid félóra alatt 6 paraszt telken levő 12 lakházat az ezekhez tartozó istállókkal együtt elhamvasztott, mely épületek mind szalmával levén befedve az oltást igen nehezítették. Hozzájárult még azon babonás hiedelem is, hogy villámcsapás által egyszerűen csak azon ház ég el, melybe lecsap, melynélfogva a meglehetősen számmal elő csoportosult nép nagyobb része nem látott az oltáshoz, hanem közönytlen nézte az égést eleinte, később pedig az elterjedt láng és víz hiánya miatt azt tennie nem állott immár hatalmában,

minek szomorú következése az lón, hogy 12 család a szobában levő butorzata, a kamrákban kiscsépelve volt szemes élet, és ruházatok nagyobb-részt megegett. Az emberek napon át kül mezei munkában levén, csak akkor érkeztek haza, midőn házaik már lángba állottak. — Emberekét szerencsére sem villámcsapás, sem az égés folytán nem esett áldozatul, állatok közül csupán egy embernek égett oda 10 darab juha, azon az udvaron és istállóban, melybe a villám csapott; a rögtön vézeledelemben nem ért rá, kibocsájtani a juhokat. Ezen szomorú és káros tüzesetnél azon komikus dolog is adta elő magát, hogy egy parasztnő egy házat, mely a tűznek 3-ik szomszédóságában és pedig szelmentében fektett, háromszor körül szaladt, mind mondják, anyaszüzetelenül és miután azon ház az erőlyes öntözés és felvigyázat folytán, melyben az előtte fekvő két épület részét, épen megmaradt, ugy a körüljáró nő, mint a többi népnél a rögeszmét megerősítette, hogy ezzel mentette meg azt. Ezen hiedelem pedig még elősegítettvén azon véletlen által, hogy mult év sept. 23-án ki nem puhatolt oknál fogva történt tüzesetnél egy lány a tűz tözomszédóságában levő lakházat szintén természetes mezében körül szaladta és a ház le nem égett. De hogy a villám által csak azon épület, melybe lecsap, ég el, ezen babonás hitből a jelen tüzeset eléggé kézzel foghatólag kijozantotta az egygyűző népet. Ugyanazon órában, melyben nálunk, csapott le a villám egy hozzáik fél mérföldnyire fekvő *Migléz* helységnek ref. templom tornyában is, s a templom falain kívül és belől több sérülést okozott. — *Sz. S.*

— (*Tűzvész. Hálanyilváníttás.*) Hontmegegyében fekvő *Keszthely* község lakosaira gyászos emlékeztető lesz folyó évi augusztus 1-ső napja. Ugyanis e napon, déli egy óra tájban egy kiserüi laknak felele lobbort vetvén, a pusztító elem rövid idő alatt 63, fele részben fá-épület, sok osztr, a már behordott gabonát, takarmányt — minden élelmicikk-készletet elhamvasztott, fedél és lak nélkül hagyván azoknak tulajdonosait. Elszegegyedett közönségünkben ekként a nyomorteljes évsége tetőpontját érte el, mely inséget némi részben enyhíteni, egyedül a felebaráti szeretet, s a nemes lelkek áldozatkészsége képes. — Sietlek is többen felségelni a károsultakat; — kik között a szomszéd *Felső- és Alsó-Pribély* községek lakosait, s ezeknek élén tiszt. *Stur Károly* ev. lelkész urat kiemeli kötelességemnek tartom, kinek hűveire mindenkor gyakorolt jótékony hatása azt eredményezte; hogy az említett községek tőajku derék lakosai néhány nap alatt 40 p. m. rozot, és 40 forintot gyűjtöttek össze, — mely nemcsak adományuknak, a többnyire magyar ajku károsultak közt, minden valláskülönbség tekintete nélkül, kiosztásában részvére alólirtat már fel is kérték; az éhezést — miként szomszéd *Csáb* községe is — mindjárt a vész utáni napokban kenyérrrel s egyéb élelemmel is ellátván. — Nem hallgathatom el e helyt azon teljes elismerést érdemlő fáradozást és áldozatkészséget sem, melyet *Nedeczky Bertalan* és *Dessőfi Gyuláné* ő nagyságai, nemkülönben *Brzord Rudolf* ur, részint gyűjtés, részint adakozásban oly fényesen tanúsítottak. Az utól nevezett tisztelt honfi, ki távolabb lakván, ezen vidéket alig ismeri, egymaga 40 forinttal volt szives járulni a segélyezéshez. — Fogadják mindannyian, kik már eddig is áldoztak, s ezenul is áldozandnak inségre jutott felebarátaik javára, ezen szerencsétlen nevében hálás köszönetemet, — — leljék legszebb jutalmukat nemes tettük öntudatában. — *D. P.*

** (*Tűzvész.*) *Eperjesen* e hó 15-én 12 lakház, 4 csür s több istálló elhamvadt. A tűz a temetőben a fák közt külön álló kis kápolnát sem kímélte meg. Csak gyors segélynek köszönhető, hogy az erős szélben nagyobb veszedelem nem történt. Néhány nappal azelőtt *Ruszinócz* szepesi város hamvadt el, 15 ház kivételével egészen. Mindkét balesetet szándékos gyujtogatásnak tulajdonítják.

Mi újság?

** (*A bécsi népiünnepe*) miután 18-án az eső szétrobantotta, a mult vasárnap roppant népség jelenlétében tartották meg a Praterben. 300,000 leltpétiyeget keltett meg a Jüderben. „*W. Z.*“ szerint 40,000 fót tesz, melynek fele, mint tudjuk, az alföldi szűkölködők számára volt ígérve.

** (*Három könyv az alföldi szűkölködők segélyezésére.*) Az irodalom is meghozza a maga áldozatait a szükségben szenvedők számára; köze-

lebről három könyv jelenik meg, melyeknek jövedelme az említett célra lesz fordítandó. — Első a „Szereget könyve“, írja és szerkeszti Emilia. Az egész mű kiállítását a papirgyártól kezdve a könyvkötőig ingyen végzik, a szétküldést a „Cs. K.“ szerkesztősége szintén ingyen teljesíti, eszerint az előfizetési pénzek minden levonás nélkül a szűkölközőknek jutnak. Ellenőrzésül az előfizetők névsorának közlése. Előfizetési ára 1 ft. mely október 15-ig Emiliához, Pesten kalaputca 17. sz. alá küldendő. — Második az „Alföldiek segély-albuma“, szerkeszti Reviczky Szever és Zilahy Károly. Tartalmát a program szerint, a legjelesebb irok művei teendők. A könyv Deák Ferencz arcképét is hozza, kinek egyszersmind a mű ajánlja lesz. A tiszta jövedelem szintén az alföldi szűkölközőknek van ígérve. Előfizetési ára 2 ft. szeptember 30-ig Pfeifer Nándor könyvkereskedésbe Pestre küldendő. Bolti ára 3 ft. leend. — A harmadikat kizárólag Erdély magyar iroinak közreműködése mellett P. Szathmáry Károly bocsátja közre „Részvét-album“ cím alatt. Az egész tiszta jövedelem b. Eotvös József urnak fog beküldetni kézhez juttatás végett. A bevételről és kiadásról a hírlapokban nyílt számadás tétetik közzé. Az előfizetési ár, 2 ft. október 20-ig a szerkesztőhöz Nagy Enyedre küldendő. Reméljük, hogy e jótékony célú vállalatok meleg pártfogásnak fognak örvendeni.

(Az alföldi szűkölközők érdekében Erdély) elismerésére méltó szép jeleit adja azon testvéries részvételnek, melylyel alföldi vérei iránt viselkedtek. Azon szép ajánlatok mellett, melyeket onnét egyes hazafiak tettek, újabbban egy pár község nemes eljárását is följegyezhetjük. Ugyanis Maros-Vásárhely városa az alföldi szűkölközők javára 200 ftot szavazott meg; Krizba község pedig 60 darab marha ingyen eltartására késznek nyilatkozott s gondoskodott arról is, hogy a marhakat oda és visszahajtó emberek szives fogadtatásra találjanak.

(Tázhányó hegy hazánkban.) A „F-k“ szerint, a musslai hegy Beregben, közelebből lávával tört ki.

(Hosszu életkor.) Székely-Keresztúron nemrég temettek el egy özvigyánt, a ki 115 évet élt. Koporsóját négy fia kísérte, kik közül a 70 évet már a legifjabb is túlhaladta.

(Adakozások.) A Vasárnapi Újság szerkesztőségéhez mult héten beküldött:

Az alföldi szűkölközők számára Somogy megyéből Kutasról az ottani ref. egyház több tagja Horváth József lelkész ur által 22 ft. 30 krt.

E jótékony adakozásra vonatkozólag a beküldő t. lelkész ur leveléből a következő sorok érdekel fognak birni távolabb körökben is: „Kevés, de jó szívű hallgatóm előtt egy tanításom alkalmával fölemlítém a szárazság miatt szűkölközők sorsát. Eredménye eddigéig az lett, hogy ezek nyomorának enyhítésére azonnal adakoztak: Kalamár István 1 ftot., Nagy József 1 felöntő buzát, Pais József 2 ftot., Horváth Ferencz 1 ftot., Kovács József 2 ftot., Várdy György 2 ftot., ennek felesége, Kalamár Örsze 1 ftot., Pap József 2 ftot., Pap István 2 felöntő buzát, Kalamár János 1 ftot., Tóth József 1 felöntő buzát, Balog József 1 fel. buzát, Iger Ferencz 1 fel. buzát, Váradi Mihály 1/2 fel. rozso, Butor Mihály 1 ftot., Tóth Ferencz 1 ftot., én is adtam hozzá 2 felöntő buzát. Összesen a készpénz 13 ft.; a 9 felöntő buza

helyett, könnyebb felküldés végett az egyház ad 9 ftot. (közönséges ára itt csak 7-8 ft.), a fél nyolczadrészt pedig 30 krt. Így összesen küldők 22 ft. 30 krt. — Bizonyos, hogy még több is fog jöni, de sietek ezt kézbesíteni, részint hogy lássák a gazdagabbak, mit tesznek a szegény földművesek, részint, mert bis dat, qui cito dat. Horváth József ref. lelkész. (A nemes adományt köszönettel vettük s azonnal rendeltetése helyére küldtük át. Szerk.)

Nemzeti színház.

Péntek, aug. 21. A „Faust“ című operára szükségelt előkészületek miatt nem volt előadás. Szombat, aug. 22. Az előre hirdett „Faust“ című opera továbbra halasztatván, helyette a Paulai-pár fölléptül „Hamlet“ Shakespeare 5 felvonásos szomorujátéka került színre. A Paulai-pár úgy a közönség mint a műértők osztatlan tetszésével találkozott, s vendégszerelőjük azon ohajtást keltette bennünk, vajha őket nemzeti színházunk állandó tagjai közé sorozhatnók.

Vasárnap, aug. 23. A Paulai-pár fölléptével „Mátyás király lesz.“ Történeti színmű 5 felv. Irta Szigligeti.

Hétfő, aug. 24. „Dalos Pista.“ Népszínmű 3 felv. Irta Szigligeti.

Kedd, aug. 25. „Hunyadi László.“ Opera 4 szakaszban. Zenéjét szerette Erkel F.

Szerda, aug. 26. A Paulai-pár fölléptül „Bánk bán.“ Szomorujáték 5 felv. Irta Katona József.

Csütörtök, aug. 27. „Eszer és Dávid“ vigj. 2 felv.

Budai népszínház.

Aug. 21. „A vén bakancsos és fia a huszár.“ Énekes népszínmű 3 felv. Irta Szigeti. Zenéjét Bognár.

Aug. 22. „A huszárcsíny.“ Énekes népszínmű 3 felv. Irta Vahot Imre.

Aug. 23. és 24. „Dunanan apó és fia utazása.“ Operette 3 felv. Zenéjét szerette Offenbach.

Aug. 25. „Mátyás diák.“ Énekes népszínmű 3 szakaszban. Irta Balogh.

Aug. 26. „Tíz leány és egy férj sem.“ Operette 1 felv. Zenéjét Szerette Souppé F. Ezt megelőzte „Eljegyzés lámpafényénél.“ Operette 1 felv. Zenéjét szerette Offenbach. A „Tíz leány“ Lidit a gazdasszonyt ezuttal Harmath Emma személyesítette, még pedig köztetszés között. Helyén látjuk itt megemlíteni, hogy a „Nővilág“ azon híre, mintha Harmath Emma a budai színházat, — hol ökülömben is a közönség kedvence, — elhagyni szándékoznék: teljesen alaptalan. Aug. 27. „Dunanan apó és fia utazása.“ Operette 3 felv. Offenbachtól.

Szerkesztői mondanivaló.

6717. Szilárkány. K. E. E perczig még nem határozhattuk el a mi leendő hazáját, de vagy az egyik, vagy a másik helyen bizonyosan meg fogjuk telepíteni. A többi ajánlat között is sok haszonvetőt látunk, s a megválasztást ön saját bírálatára bizzuk.

6718. Hantos. F. I. Nagy örömmel vettük a ritkán látható kedves vonásokat. Hanem az a két hazafi, a kire most e levél következtében szükségünk volna, még mindig nyári álmát aluszsa valahol a vidéken. Várjuk őket, s úgy fogunk eszelekedni, a mint illik.

6719. T. . . Sándor hamvaira. Ily nemű alkalmi költeményeket még akkor sem adhatnánk, ha tökéletesebbek volnának eszme és forma dolgában, mint a jelen vereszet.

6720. Tallya. K. G. A francia beszéd nem nekünk való. A fordítás nyelve is sokat szenved még a gallicismusok sulya alatt. „Arbooz“-ot még nem olvashattuk el.

6721. Heves. O. J. Valóban olyanok az idők, hogy a kérdéses ügyben most semmit sem lendíthetünk. Eddig is hiában kerestük a kedvező alkalmat. Kérjük tehát ama derék hazánkia pontos czímzetét, hogy a nálunk letett összeget minél előbb átküldhessük számára.

6722. Mezőberény. B. B. Lapunk mult száma bizonyosan meggyőzte önt arról, hogy itt más baj nem forgott fenn, mint — a tárgyalmas. Szerencsés viszontalkozásig!

6723. Munkács. L. G. A legjobb időben érkezett, a mint láthatja ön. Fogadjja szives köszönetünket.

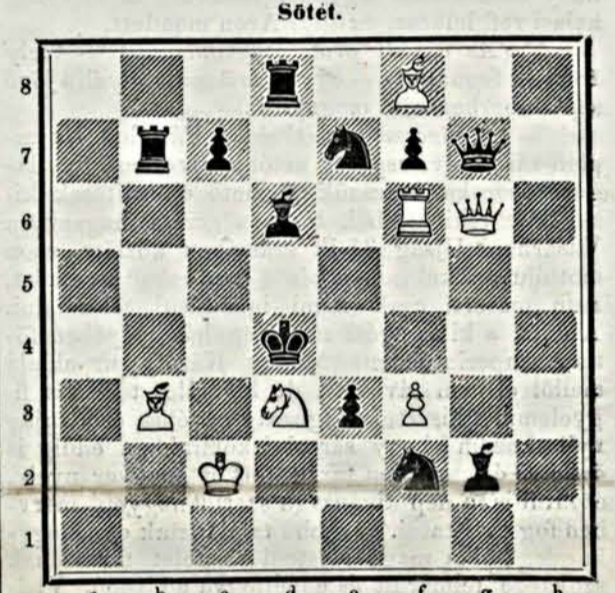
A Vasárnapi Újság régebbi évfolyamai:

Eladó: A Vas. Újság 1854-1862. évi mind a kilencz évfolyama minden hiány nélkül: 6 évi folyam bekötve, a többi kötetlen állapotban. Minden kötet 6 forint, összesen 54 ft. (A 9 kötet egy árván maradt szegény fiú öröksége, s ha vevője akad, a bejött pénz a gyermek isk.-látatására fog fordítatni). Bővebb értesítést ajánlunk az árva gyámja Bory Sándor ur Alsó-Sztrégován (utolsó posta Szakal).

Eladó: A Vas. Újság 1856-57-58-59-60-62-ik évi, összesen 6 évfolyam, kemény borítékba kötve, egyenkint 7 ftjával, de csak együtt, összesen 42 ftért. — a rét-sági postán feladva utóvét mellett a vevő részére bérmentelenül. Rádásul az 1861. évfolyam első fele kötetlenül. Bővebben értesít Fityka Ferencz Alsó-Romhányban (utolsó posta Rétság).

SAKKJÁTÉK.

192-ik sz. feladvány. — Zagya Imrétől (Debreczenben).

Világos. Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 187-dik számú feladvány megfejtése. (Willmers Rudolftól.)

Világos. Sötét. Világos. A) Sötét. 1. Fg3-e5. Ke4-e5:A) 1. Ke4-d3 2. b2-b3 tetsz. sz. 2. Vb6-b3t Kd3-d2 3. Vb6-h6 tetsz. sz. 3. Vb3-c2t Kd2-e1 4. Vh6-e3tmat. 4. Vc2-e2tmat.

Helyesen fejtették meg. Devescsere: Pülöp József. — Bucsanban: Tomka Kálmán — Kövödg.-Örsön: Gold Samu. — Debreczenben: Zagya Imre. — Rimaszombaton: Róth Kálmán. — Egerben: Tilkovszky F. — Pesten: Cselkó György.

Rövid értesítések. Bucsan: T. K. Udvozöljuk önt, mint ismét egy derék harcoszt zászlónk alatt. Sokan vannak, a kik feladványainkat megfejtik, anélkül hogy jelentkezni szeretnének: de mi a találkozásnak annál inkább örvendünk, mert így az erősebbeket közelebből megismerni van alkalmunk. — Eger: A 188. sz. f. hívtatán. A 189-re nézve lapunk 33-ik számának „Rövid értesítései“ között találja ön a feleletet. Tallya: H. N. L. Az ünmatokat megvizsgáljuk, addig is fogadjá köszönetünket.

TARTALOM.

Báró Esterházy Pál (arckép). — Nizet Ferencz. Dobron L. — Kirándulás a halastóhoz és a tengerszemhez a szépezi Kárpátokban. — A gyufa vegytani tekintetben. Szerényi L. — Csaroda (képpel). Lehotsky T. — A jankováci vizesés (képpel). Váikay Imre. — Mi jövedelmez még a legszárazabb években is? — Történelmi kalizatok. Lehotsky T. — Egyveleg. — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felolós szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Pest, september 6-án 1863.

Előfizetési föltételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Újság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Újság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Ferencz József, iskolatanító.

Egy 85 éves tisztességes agastyánt vezetünk ismét e lapok közönsége elé, kinek mellét bár nem disztik ragyogó érdemelek, sőt nevét talán helyesge határán túl a szomszéd faluban sem ismerik — de ki mégis a házára, egyházra, emberiségre nézve több valódi érdemet bír felmutatni, mint a világtól innepelt sok hosszú czimű név.

Ezen férfiu, kit az ide mellékelt hiven sikerült kép ábrázol, Ferencz József, vizaknai ref. organista-énekesvezető és leánytanító. Született a magyarság kimerithetlen aknájában, a szép Székelyföldön Erdővidéken Nagy-Bacsonban 1778-ban. — Tanult Nagy-Enyeden, honnan 1804-ben hozott tiz Vizaknára, mostani hivatalába, melyet csaknem teljes 60 éven keresztül, oly buzgóság-gal viselt, hogy ha minden hivatali körben ily egyének állának, akkor a közügy gépezete vígan mozogna és a haza boldog volna. E hosszú időn keresztül tanított 745 leány-gyermeket, — sőt ha ide számláljuk a fiukat is, minthogy az első években azok is keze alá jártak, — tanítványai számát fel lehet tenni 1000-re. Mind ezek töle tanulták a bölcseség első elemeit: olvasást, írást, vallást, számvetést és éneklést, — mert meg kell jegyezni, hogy az 1200 lelket számláló vizaknai egyháznak nem igen van oly tagja, ki a fennebbieket ne tudná.

Egész városunkban — így írja az ottani buzgó ref. lelkész, Herepei Károly ur — csak két, — nálánál is öregebb, ember van, kit nem ő tanított; első évi tanítványai közül pedig csak egy rendkívül elgyengült öreg asszony van még életben. Hányember temetését látta azóta a jó öreg! 2000-re megy azok száma, kiket mindenkor szépen csengő énekekkel örkre elbucuszatott. Így ő két nemzedéknek volt nevelője, oktatója; — két nemzedékét vezetett a vallás és erkölcs útján s kísért az örök nyugalom helyére. Hivatalában, még pedig oly csekély fizetés mellett — mit kiirni valóban átalok — sokkal pontosabb, mint városunk sok költségbe kerülő rozsz órája, s mióta, — már 22 éve, — vele szolgálók, soha egy órát sem mulasztott el. Kívén mintegy két heti gyen-

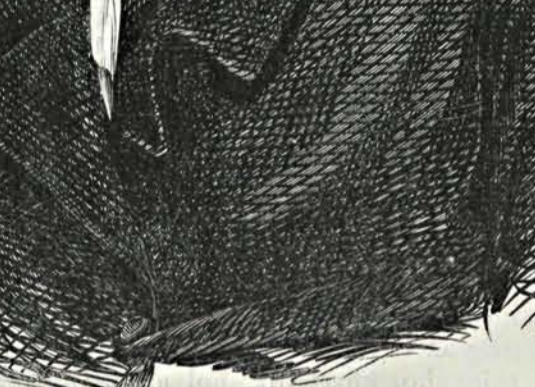
gélkedését, mikor magának csaknem parancsolólag kellett őt visszatartóztatnom. Már rég volt, de jól emlékszem, hogy akkor ezt mondta: „Clarissime, ha nem szolgálhatok, meghalok;“ mire én azt felelém: „Nem úgy van, öreg ur, de ha nem kíméli magát, meghal, s akkor igazán nem szolgálhat.“ Csak így tudtam rávenni, hogy egy kisnyugodalmat vegyen magának.

Most már élte 86-ik évét számlálja, s oly egészséges és sokat győző, hogy ha az innen három órányira eső Szebenbe megy, hogy ott kevés vásárlását megtegye, utközben meg sem nyugszik, sőt még délire haza jő, még pedig gyalog, mert bár magam is többször hívtam szekeremre, elfogadni nem akarta.

dicsekedhetik, mert ha igaz az, hogy minden tudomány végezdje, az embert jóvá és megelégedetté tenni: ugy ezen ismeretlen szerény öreg a világ legnagyobb bölcsői közé tartozik. En nem láttam őt soha rendén ki-vül örvendeni, busulni, vagy haragudni, nem hallottam töle soha egy panaszkodó, zugalódó, vagy békélenkedő szót, s bár mi kedvetlenség érte, egész katekizmus ebből állott: „Legyen meg O Szent Felségének kedves akarata.“ Szereti is őt minden ember; minden asszonyt, bármily öreg legyen is, édes leányának szólit, s azok mint apjakat nézik.

Hivatala mellett az öreg ur maga idejében jó gazda is volt. Még 1807-ben Vizakna város egyik előkelő családjába házasodva, mind neje, mind saját szorgalma után szép jóságához jutott, s egyike volt a legjobb gazdáknak. De 1836-ban neje meghalván, minden jóságát, számos marhát és pénzt két gyermeke közt kiosztván, saját piaczori házából kivonulva, az iskola házába költözött, s azóta ott él rideg magányában, mint egy remete. Azonban a gazdaságot megszokva, azután is vett ki haszonbérbe földet, s azokból szerzett jövedelméből minden unokájának földet vásárolt és ajándékozott. De már néhány éve ezzel is felhagyott s csak apró tanítványaitól való kedves bajlódásban tölti csendes egyformaságban életét.

Mióta forrón szeretett neje meghalt, semmiféle mulatságra, lakodalomba vagy keresztelőbe nem megy, sőt még gyermekei sem tudják megnyerni bármely innepélyes családi ebédre. De a halottas házhoz, a legszegényebb emberhez is pontosan elmegy s a virasztókkal, itteni szokás szerint, halotti énekeket és szoltárokot énekelve, éjfel felé táz haza. — Egyébiránt rendszeren este 8 órakor lefekszik, reggel, télen nyáron, 3 órakor felkel, imádkozik, szobáját kitakarítja s aztán rövid száru pipájára gyujtva s csendesen elmélkedve, várja a harangszót s kis tanítványai megjelenését. Így teldegélnék napjai zajtalan egyformaságban s valóságos philosophusi nyugalomban.

FERENCZ JÓZSEF.

Vége még azt is megjegyezzük, hogy

Emellett mindig csendes, egyaránt jókedélyű, mit Isten csak egy jól töltött élet jutalmául adhat. És itt meg kell őt ismertetnünk mint embert és családfőt. Az öreg urat — írja róla az említett lelkész ur — a tudósok közé nem számlálhatni, — de mégis bírja azon bölcseséget, melylyel sok nagy tudós nem

szobáját kitakarítja s aztán rövid száru pipájára gyujtva s csendesen elmélkedve, várja a harangszót s kis tanítványai megjelenését. Így teldegélnék napjai zajtalan egyformaságban s valóságos philosophusi nyugalomban.

Vége még azt is megjegyezzük, hogy

Emellett mindig csendes, egyaránt jókedélyű, mit Isten csak egy jól töltött élet jutalmául adhat. És itt meg kell őt ismertetnünk mint embert és családfőt. Az öreg urat — írja róla az említett lelkész ur — a tudósok közé nem számlálhatni, — de mégis bírja azon bölcseséget, melylyel sok nagy tudós nem

szobáját kitakarítja s aztán rövid száru pipájára gyujtva s csendesen elmélkedve, várja a harangszót s kis tanítványai megjelenését. Így teldegélnék napjai zajtalan egyformaságban s valóságos philosophusi nyugalomban.

Vége még azt is megjegyezzük, hogy

Emellett mindig csendes, egyaránt jókedélyű, mit Isten csak egy jól töltött élet jutalmául adhat. És itt meg kell őt ismertetnünk mint embert és családfőt. Az öreg urat — írja róla az említett lelkész ur — a tudósok közé nem számlálhatni, — de mégis bírja azon bölcseséget, melylyel sok nagy tudós nem

Table with columns for dates and events: Hó és hetinap, Katholikus és Protestáns naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, Nap, Hold. Rows include Augustus-September, 30 Vasár, 31 Hétfő, 1 Kedd, 2 Szerda, 3 Csüt, 4 Péntek, 5 Szom.

Teljes számú példányokkal csupán a Vasárnapi Újságból szolgálhatunk még, a Politikai Ujdonságokból csak a folyó számtól kezdve.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten, 1863.